ЁШ ЛЕНИНЧИ

Ўзбекистон комсомол-ёшлари рўзномаси

1991 йил
4 май
Шанба
№ 68 (13.744).

Баҳоси:
Обуначига — 6 тийин.
Сотувга — 10 тийин.

• АССАЛОМУ АЛАЙКУМ, АЗИЗ МУШТАРИЙ! • السلام علیکم، عزیز موشتری! •

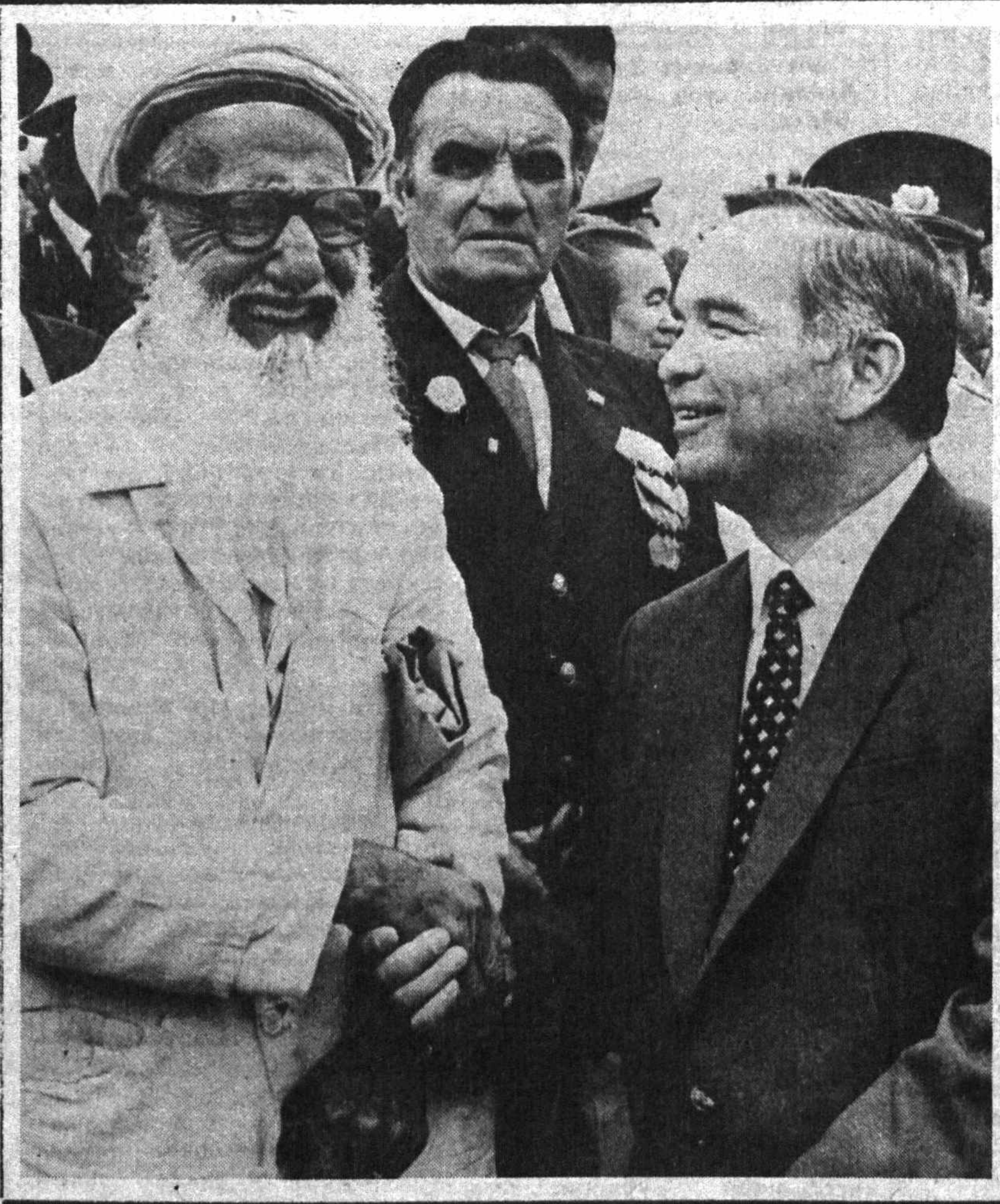

ОРОЛАНИБ КЕЛДИ МАЙ

ТОШКЕНТДАГИ В. И. ЛЕНИН НОМЛИ МАЙДОНДАН РЕПОРТАЖ

Тошкентнинг В. И. Ленин номи билан аталган бош майдони Биринчи Май куни байрам либосига бурканган эди. Бу гал гарчи минбарлар олдидан одатдаги колонналар саф-саф бўлиб ўтмаса-да, бу тўпланган одамларнинг байрам кайфиятига ўз таъсирини ўтказолмади — ҳамманинг юзида табассум, ҳамманинг қўлида, қучоғида гул... уруш ва меҳнат фахрийлари, ишлаб чиқариш илғорлари, жамоаларда ҳурмат қозонган кишилар, Ўзбекистон пойтахтининг меҳмонлари марказий ва меҳмонлар учун аталган минбарлардан жой олдилар.

Байрам тантаналари бошланиши олдидан Ўзбекистон ССЖ Президенти, Ўзбекистон Компартияси Марказий Қўмитасининг биринчи котиби И. А. Каримов журналистларнинг саволларига жавоб қайтарди.

Баҳор ва тинчлик байрамини болалар боғчаларининг тарбияланувчилари, мактаб ўқувчилари бошлаб бердилар. Улар ҳозир бўлган кишиларни байрам тароналари остида қизғин табрикладилар. Майдонда театрлаштирилган катта томоша кўрсатилди. Томошада жумҳуриятимиздаги машҳур бадиий жамоалар қатнашдилар. Мамлакатимиз ва жаҳон халқларининг улар ижросидаги рақслари «Хонадонингизга тинчлик!», «Жаҳон болаларига бахт-саодат!» сўзлари ёзилган яхши шиорлар билан уйғунлашиб, ажиб бир даврага айланди.

Ленин майдонидаги Биринчи Май тантаналарида Ўзбекистон ССЖ Вице-Президенти Ш. Р. Мирсаидов, Ўзбекистон Компартияси Марказий Қўмитасининг иккинчи котиби А. С. Ефимов, Ўзбекистон ССЖ Олий Кенгаши Раисининг ўринбосари Б. И. Бугров, Қизил Байроқ орденли Туркистон ҳарбий округи қўшинларининг қўмондони И. В. Фуженко, Ўзбекистон Компартияси Марказий Қўмитаси Бюросининг ва жумҳурият ҳукуматининг аъзолари қатнашдилар.

Майдондаги, Тошкент шаҳрининг истироҳат боғлари ва оромгоҳларидаги халқ сайиллари қоронғу тушгунча давом этиб, байрам мушакбозлиги билан ниҳоясига етди.

В. ДРАЧЕВ, ЎзТАГ мухбири.

СУРАТЛАРДА: пойтахтимизда ўтказилган Биринчи Май тантаналаридан лавҳалар. Суратларни ЎзТАГ мухбирлари В. Миленький ва Р. Нуритдинов олган.

МУКОФОТЛАР МУБОРАК!

Ўзбекистон Журналистлар уюшмаси бошқарувининг котибияти 1990 йил жумҳурият ижодий танловларининг якунини чиқарди.

Қуйидаги ўртоқлар йилнинг энг яхши журналистик асарлари учун танловда Ўзбекистон Журналистлар уюшмаси мукофотининг совриндорлари бўлдилар:

Аҳмаджон **Мелибоев**, «Ўзбекистон адабиёти ва санъати» рўзномасининг бош муҳаррири — «Очиқ эшиклар даври», «Маслаҳатингиз зарур. Владимир Ильич», «Халқ ишончи», «Наманган сабоқлари» мақолалари ва бошқа публицистик асарлари учун;

Матлуба **Шоалиева**, «Ҳақиқати Ўзбекистон» рўзномасининг катта мухбири — «Ислом бугунги кунда», «Она: уй бекаси ва меҳнаткаш» очерклар туркуми ва бошқа асарлари учун;

Эсон **Қосимов**, «Тошкент ҳақиқати» рўзномасининг бўлим мудири — «Тақдир зарбаси», «Дилдора фожиаси», «Сен бахтлисан, Рауф» публицистик мақолалари ва туркум очерклари учун;

Дилбар **Бекжонова**, «Хоразм ҳақиқати» рўзномасининг мухбири — «Магазин очилса», «Бу йўлдан қайтинг», «Не учун кўзларда ёш» публицистик мақолалари учун;

Бекмирза **Маҳмудов**, «Муштум» ойномасининг бўлим муҳаррири — «Олтин юлдузлар», «Тақдир қўшиқлари», «Канал ва одамлар» туркумидаги очерклари ва мақолалари, бошқа публицистик асарлари учун ҳамда Мурод **Калонхонов**, «Муштум» ойномасининг бўлим мудири — «Дайдилар», «Ишсизлик миллат танламайди» ва бошқа публицистик мақолалар туркуми учун;

Ҳафиза **Ҳайитметова**, Ўзбекистон радиосининг бўлим мудири, Насиба **Зиёвуддинова**, катта муҳаррири — «Бола кўнгли — онада», «Она тилим омон бўл» эшиттиришлар туркуми учун.

Қуйидаги ўртоқлар Ўзбекистон Журналистлар уюшмасининг фахрий дипломлари билан мукофотландилар:

Жамила **Арслонова**, «Ленинчи» ноҳия рўзномасининг (Тошкент вилояти) бўлим мудири; Виктор **Луков**, «Крылья Узбекистана» кўп тиражли рўзнома муҳаррири; Маъфура **Муҳамедова**, Ўзбекистон радиосининг бўлим мудири; Геннадий **Неклесса**, «Народное слово» рўзномасининг бўлим мудири; Урол **Утаев**, Ўзбекистон телевидениеси адабий-мусиқали кўрсатувлар ижодий бирлашмасининг директори, Абдусамад **Ҳамидов**, Самарқанд вилоятидаги Жомбой ноҳия «Шонли меҳнат» рўзномасининг радиомуҳаррири.

Оммавий ишларни жуда яхши йўлга қўйганлик учун Наманган ноҳия **«Учқун»** ва Жалолқудуқ ноҳия **«Олға»** (Андижон вилояти) рўзномалари таҳририятларининг жамоаларига М. И. Ульянова номли биринчи мукофот берилди. М. И. Ульянова номидаги иккинчи мукофотга Хонқа ноҳия **«Шонли меҳнат»** (Хоразм вилояти), Охунбобоев ноҳия **«Ленин йўли»** (Фарғона вилояти), Когон ноҳия **«Коммунистик меҳнат учун»**, — **«За коммунистический труд»** (Бухоро вилояти) рўзномаларининг жамоалари сазовор бўлди. «Со-

(Давоми 2-бетда).

ЎЗБЕКИСТОН ПРЕЗИДЕНТИ ИСЛОМ КАРИМОВ:

«БИЗ ИТТИФОҚҚА НЕ МАШАҚҚАТЛАР БИЛАН ЭРИШГАНМИЗ»

— ССЖИ Президенти билан тўққиз жумҳурият раҳбарларининг қўшма баёноти руҳининг кескинлиги ва қатъийлиги билан ажралиб турибди, шунинг ўзиёқ кўп кишилар учун кутилмаган ҳодиса бўлди. Аммо у турлича кутиб олинди. Ислом Абдуғаниевич, бу ҳужжатни ўз вақтида қабул этилган деса бўладими, у кечикиб қолгани йўқми?

— Ҳозир баъзи кишилар: биз жар ёқасида турибмизми ёки ҳозирнинг ўзидаёқ унга қулай бошладикми? — деган гап теварагида баҳслашмоқдалар. Менинг фикрим мана бундай: биз чоҳ ёқасига келиб қолдик ва инқирознинг олдини олиш учун шошилинч чоралар кўриш зарур. Аммо бизнинг қўшма баёнотимиз бундан аввал пайдо бўла олмас эди — бунинг учун кўп машаққатлар чекиш, биз бошдан ўтказган нарсаларнинг ҳаммасини бартараф қилиш, бир ёқадан бош чиқариб ва янги тажрибани ҳисобга олиб ҳаракат қилиш зарурлигини англаб етиш, моҳият эътибори билан мустақил давлатлар иттифоқининг негизини яратиш керак эди.

— Бироқ, атиги икки ой муқаддам Иттифоқ шартномасини имзолашга тайёр эмасман, деган эдингиз. Фикрингиз нечун ўзгариб қолди?

— Ўша пайтда, бундай шартномани қуйидан, яъни иттифоқдош жумҳуриятларнинг таклифлари асосида тузищ зарур деб ҳисоблар эдим, ҳозир ҳам шу фикрдаман. Илгарилар биз баҳслашардик, исбот қилардик ва... ўз фикримизда қолиб, тарқалиб кетардик. Ўша учрашувларда мен: агар ҳамма иш сўзамолликдан нари ўтмайдиган бўлса, биз нега йиғилаяпмиз? деб ўйлар эдим. Унитар давлат тарафдорлари билан иттифоқ таркибидан ажралиш, чиқиб кетиш иштиёқида бўлганлар ўртасида беҳуда баҳсларнинг нима ҳожати бор? — деган фикр ҳам бор эди.

Ғапимга ишонаверинг, бу — уқубатли фикр-мулоҳазалар эди, чунки ҳатто марказдан қочирма кучлар устунлиги яққол кўриниб турган жумҳуриятларда ҳам ўзларини Иттифоқдан ташқарида тасаввур этмайдиган бир талай кишилар яшаб туришибди. Хўш, нима қилиш керак?

Ҳозирги вазиятда, менимча, фақат икки йўл бор. Биринчиси — иттифоқдош жумҳуриятларга таяниб, бизни бирлаштириб турган умумий жиҳатларни топиш ва ҳамма масалаларни шошилинч равишда ҳал этиш йўли бўлса, иккинчиси, диктатура йўлидир. Эҳтимол, диктатура бирон-бир вақтгача эски иқтисодий алоқаларни тиклаши мумкиндир. Дарвоқе, Марказий Қўмитанинг Пленумида баъзилар фавқулодда ҳолат жорий этишни таклиф қилдилар. Аммо биз ҳозир 91-йилдан 85-йилга, итоатгўйларча келишувчиликка, юқоридан режалаштиришнинг эски усулларига қайтишга рози бўла оламизми? Қайта қуриш энг муҳим нарсани: халқнинг ўзлигини англашини ўзгартирди. Тўғри, биз ҳозирча уни рўёбга чиқара олмаяпмиз. Асосий тўсиқ шуки, марказ билан жумҳуриятларнинг ўзаро муносабатлари ҳали белгилаб олингани йўқ. Жумҳуриятларнинг мустақиллиги тўғрисидаги декларацияларни ССЖИ Олий Кенгаши тан оладими ёки йўқми, жумҳуриятларнинг парламентларига у қандай муносабатда бўлади, буни ҳатто билмаймиз ҳам. Агар марказ жумҳуриятларнинг қонунларини рад қилиши ёки уларга розилиги маълум бўлмаса, «қонунлар уруши» ҳақида қандай қилиб гапириб бўлади.

«Жиловни қўлдан бермасликка», марказнинг ҳамма вазифаларини авайлаб асрашга, унитар давлатни сақлаб қолишга интилаётган кучлар ҳам борлигини кўриб турибман. Бизнинг қўшма баёнотимизга қаршилик қилиш, уни пучайтиришга уринишлар ҳам бўлиши, шубҳасиз. Бу соҳада кураш бўлишини фаҳмлаб турибман.

— Сизнинг назарингизда, марказ учун ва жумҳуриятлар учун бу баёнотдаги энг муҳим жиҳат нима, нималарни ҳимоя қилишга тўғри келди?

— Энг муҳими шуки, биз кирмоқчи бўлган ва шу мақсад йўлида Иттифоқ шартномасини имзолаш мўлжалланаётган иттифоқ — федерация жумҳуриятларнинг чинакам мустақиллигига таянадиган бўлсин, у мустақил тенг ҳуқуқли давлатларнинг Иттифоқи бўлиб қолсин. Бу — биз учун энг муҳим қоидадир. Шунга биноан иттифоқ тузилишининг ваколатлари ҳам юқоридан буюрилмай, балки қуйидан белгиланиши лозим. Бунинг маъноси жуда катта, бироқ кучли жумҳуриятлардан муайян ҳокимият вазифаларини олган марказ ҳам кучли бўлишига шубҳаланмайман. Модомики, марказга ўзимиз ваколатларни берсак ва унинг ҳуқуқ доирасини аниқ фарқлаб қўйсак, унинг қарорларига қарши эътироз билдириш — ҳеч кимнинг хаёлига ҳам келмайди. Шу қоида атрофида кўп гап-сўзлар бўлди. Сирасини айтсам, биз дарров бир фикрга кела олмадик.

Янгиланган федерация барпо этилгунча қатъий конституциявий тартибни сақлаб туриш, мамлакатимизнинг 1991 йилдаги турмушини белгилайдиган иқтисодий битимни бажариш ҳам жуда муҳимдир.

Бўлғуси Иттифоқ шартномасига келганда шуни айтиш кераки, мен кўпгина жумҳуриятларнинг шартнома нусхалари билан танишман. Биз — Россия, Украина, Белоруссия, Қозоғистон ва Ўзбекистон вакиллари яқинда Киевда йиғилдик. Ҳамма нусхаларни муҳокама қилдик. Биз Иттифоқ ва жумҳуриятларнинг ҳуқуқларига ҳамда мажбуриятларига бир хил ёндашаяпмиз. Мен Ўрта Осиёдаги бошқа жумҳуриятларнинг раҳбарлари билан гаплашдим, уларда эътироз йўқ. Озарбайжон Президенти ҳам қарши эмаслиги менга маълум. Мана шу аҳдлашувлар билан тўппа-тўғри Иттифоқ ҳужжатини имзолашга рози бўлиш мумкин.

— Иттифоқ шартномасини имзолайдиган жумҳуриятлар ўзлари учун мумкин қадар қулайлик тартибини ўрнатиб оладилар. Бу нарса жумҳуриятлар учун, жумладан, Ўзбекистон учун нимани билдиради?

— Ҳозирги аҳволимизнинг фожиали жиҳати шуки, марказ билан ижроия алоқалари узилиб қолди, мамлакат Олий Кенгашининг қонунлари ва Президентнинг Фармонлари жумҳуриятларда бажарилмаяпти. Буни ҳозирги энг катта зиддият деса бўлади. Аммо биз ихтиёрий равишда федерацияга кириб, марказ билан алоқаларнинг мунтазам тизимини белгилаб олишимиз биланоқ, шу тариқа ўзаро масъулият тизимини ҳам белгилаб олган бўламиз. Ниҳоят, оқилона, энг мақбул муносабатлар қарор топади, бу муносабатлар шароитида ҳар бир алоҳида жумҳуриятнинг манфаати умуман Иттифоқнинг ҳам манфаатига айланади.

Шартномада биз Иттифоқ қарамоғига берадиган соҳалар: жумҳуриятлар ўртасидаги ўзаро муносабат масалалари, йирик тармоқ дастурлари, ва албатта, темир йўл ҳамда ҳаво транспорти, мудофаа комплекси ва шу кабилар аниқ кўрсатиб қўйилиши лозим, деб ўйлайман.

Жумҳуриятлар эса Иттифоққа киргач, масъулиятнигина эмас, шу билан бирга федерациянинг афзалликларини ҳам ҳис қилишлари керак. Бу федерация ихтиёрий ҳамжамият бўлиб, унда меҳнат тақсимоти ҳам, кооперация ҳам бўлади, заруратга қараб энг муҳим умумий вазифаларни ҳал қилиш учун куч-ғайратлар ва имкониятлар бирлаштирилиши лозим бўлади. Мисол учун Ўзбекистонни олайлик. Биз Иттифоқдан ташқари жуда заиф бўлиб қолишимизни равшан тушуниб турибмиз. Биз ҳамма учун мажбурий бўлган ҳужжатларни имзоласак, хўжалик муносабатларидаги ҳар қандай бўшашувчанликка йўл ҳам, имконият ҳам бўлмай қолса, у ҳолда бизнинг жумҳуриятимизда ҳам, бошқа жумҳуриятларда ҳам Иттифоқни ҳеч кимга тарғиб қилишга эҳтиёж қолмайди. Жумҳуриятлараро алоқаларнинг устунлиги ҳар бир корхонага иттифоқдош жумҳуриятларнинг ёрдамига таяниб ишлаш ва ривожланиш имконини беради, меҳнат жамоалари эса исрофгарчиликларга, ишлаб чиқаришнинг тўхтаб қолишига, иш ҳақининг камайишига йўл қўймасликка муваффақ бўладилар.

— Шартномани имзоламайдиган жумҳуриятларчи, улар қандай аҳволга тушадилар?

— Шуни дарров айтиб қўя қолай, биз қолган олти жумҳуриятни бирон-бир тарзда камситиш ҳақида оғиз ҳам очганимиз йўқ. Қўшма баёнотда уларнинг Иттифоқ шартномасига қўшилиш масаласини мустақил ҳал этишга тўла ҳақли эканликлари айтилган. Бироқ, бу жумҳуриятлардаги турли-туман сиёсий баёнотлар ва декларациялар иқтисодий ҳисоб-китоблар билан мустаҳкамланмаганлиги мени ажаблантиради. Уларнинг раҳбарлари, агар Иттифоқдан чиқсалар, ўз имкониятлари доирасида одамларни боқиш ва кийинтиришни, нормал турмушни таъминлашни уддалай оладиларми ёки йўқми эканини билишларига амин эмасман. Келгусида шундай бўлиши мумкин: тўққизта жумҳурият ўзаро манфаатли муносабат ўрнатадилар, солиқ солиш, савдо-сотиқ, бюджетни вужудга келтириш муаммоларини ҳал қиладилар, ана ўшанда олтита жумҳуриятдаги халқ, ниҳоят, энг муҳими нима — иқтисодий алоқаларми ёки сиёсатчиларнинг манфаатими? —деб ўйлаб қолади. Ғапимга ишонаверинг, мен ҳеч кимни чўчитаётганим йўқ. Бироқ шу масала пайдо бўлади.

— Қўшма баёнотда тангликка қарши биргаликда чоралар кўриш ҳақида гапирилган, бу ўрнида нималар назарда тутилади?

— Аввало, Иттифоқнинг ва иттифоқдош жумҳуриятларнинг бюджетини тузиш ҳақида. Ҳозир биз нарх-навони ислоҳ қилар эканмиз, агар аҳолига ваъда қилинган даражада компенсация бера олмасак, халқнинг ишончидан бутунлай маҳрум бўлиш хавфи остида турибмиз. Шундай қилиш жуда зарур.

Йилнинг биринчи чорагида Иттифоқ бюджетига 31 миллиард сўм тушмай қолди, чунки тушумлар тизими ва умуман солиқ сиёсати пухта ўйлаб тузилмаган. Бироқ, одамларни озиқ-овқат билан таъминлаш — энг муҳим масала. Тангликка қарши чора-тадбирларнинг асосий маъноси шуки, барча жумҳуриятларда халқ зарур маҳсулотлар билан таъминланадиган бўлсин.

Ўз-ўзидан равшанки, биз ҳаммамиз энг муҳим Иттифоқ дастурларини — аввало экология дастурини рўёбга чиқаришда қатнашишимиз керак. Экология соҳасидаги муаммолар йил сайин ўткирлашиб бормоқда ва бир минтақадаги ноxуш вазият иккинчисига ўтмоқда. Ҳозир Чернобиль ва Орол муаммолари энди дунё миқёсига чиқди, бу муаммоларни куч-ғайратларни бирлаштирмай туриб ҳал этиб бўлмайди. Биз мудофаа саноатини тинч соҳага ўтказиш масалаларини тезроқ ҳал этишдан ҳам манфаатдормиз — бу ҳам муштарак муаммодир. Ёқилғи-энергетика дастури ҳам биз учун бефарқ эмас, бизнинг назаримизда, бу дастур алоҳида бир жумҳуриятники бўлиши мумкин эмас. Шахтёрларнинг иш ташлаши бу нарса кўмир ҳавзаларидаги мингларча километр наридаги бошқа юзлаб ишлаб чиқаришларга қандай таъсир қилишини кўрсатди. Биз ҳам шахтёрлар учун нормал шароит яратиб берилишини хоҳлаймиз, бу ишда ва тангликка қарши бошқа чора-тадбирларда қатнашишга тайёрмиз, албатта. Баъзи жумҳуриятлар бу чора-тадбирларни пул билан, бошқалари ресурслар билан таъминлайди, яна учинчилари эса қандайдир ҳисса қўшади. Биз фақат биргаликда ва онгли равишдагина қийинчиликларни бартараф эта оламиз, вазиятни ўзгартира оламиз. Бунинг учун эса бюджетни ва бюджетдан ташқари жамғармаларни вужудга келтириш лозим.

— Жумҳуриятларнинг мустақиллиги воқеликка айланди, энди ваколатлар гарчи ҳали қонун билан мустаҳкамланмаган бўлса ҳам, ҳар ҳолда фарқлаб қўйилди. Бинобарин, тангликка қарши дастур Иттифоқ қисмидан ва жумҳуриятлар қисмидан таркиб топиши керак экан-да?

— Шартноманинг сўнгги нусхаси асосида Иттифоқ билан жумҳуриятлар ўртасида вазифалар фарқлаб қўйилгандан кейин ҳар бир жумҳурият аниқ нима қилиши кераклиги равшан бўлади. Ҳозирча тангликка қарши дастур умумий тарздагина чизиб қўйилган, аммо у аниқ мазмун билан ва ижро воситаси билан тўлдирилмаган, ҳудудларга яқинлаштирилмаган. Уни амалга ошириш воситаси ишга солинганидан кейин у кучга эга бўлиб қолади, аммо уни жумҳуриятларнинг ижроия идораларини ишга солмай бажариб бўлмайди.

— Фуқароларни итоатсизликка, иш ташлашга гиж-гижлашга қарши огоҳлантиришнинг Ўзбекистон учун қандай аҳамияти бор, жумҳуриятдаги ижтимоий-сиёсий вазиятга қандай баҳо берасиз ва сизнинг тахмининингиз қандай?

— Ўзбекистон мамлакатнинг қолган қисмидан тўсиб қўйилган эмас, ижтимоий беқарорликдан эса ҳеч қандай чегаралар ёки тақиқлар билан ҳимояланиб бўлмайди, фақат олисни кўзловчи оқилона сиёсат юритмоқ керак. Шахтёрларнинг иш ташлашлари ва аҳолининг бошқа шаклдаги норозиликлари пасая бошлагани муҳимдир. Менинг назаримда, бу ҳам қўшма баёнотнинг натижасидир. Чунки қўшма баёнот ҳукуматларга ва ҳокимият тузилмаларигагина эмас, шу билан бирга сиёсий фирқаларга, ҳаракатларга, жамоатчиликка ҳам қаратилгандир. Биз ҳаммага ихтилофларни, сиёсий манфаатпарастликларни йиғиштириб қўйиш ҳақида қуруқ илтимос билан эмас, балки биринчи галдаги чора-тадбирларнинг аниқ дастури билан мурожаат этдик, агар бу дастурларга хайрихоҳлик билан оқилона ёндашилмаса, ялпи инқироз шароитида эртага ким сўл-у, ким ўнг эканини ажратиб оладиган кишининг ўзи бўлмайди. Зотан, ҳозир соғлом фикр ҳар қачонгидан ҳам муҳимроқдир. Ҳозир марказ билан жумҳуриятларнинг вазиятни соғломлаштиришга қаратилган ҳамма чора-тадбирлари қил устида турган барқарорликни сақлаб қолиш, меҳнаткашлар билан мулоқот бошлаш, ҳамжиҳатликка эришиш имконини беради. Таъбир жоиз бўлса, ялпи кескинлик вазиятида (Ўзбекистон ҳам бундан истисно эмас) жумҳуриятдаги меҳнат жамоалари, айрим ҳаракатларнинг раҳбарлари ҳар ҳолда ўз режаларини, менимча, мамлакат жамоатчилиги фаҳмлай бошлаган оқилона қарашларга бўйсундирмоқдалар. Ижобий дастур асосида жипслашишгина бизни тангликдан халос этиши мумкин.

Ҳозирги пайтда тахминлар қилиш жуда мураккаб, бироқ мен шунга аминман: агар яқин кунлар ичида бизнинг қўшма баёнотимизни аниқ мазмун билан тўлдиришга муваффақ бўлинса, Иттифоқ яшайверади. Бундай қилиш ҳар биримизга ва аввало ССЖИ Президентига боғлиқ. Бу ўринда ҳеч иккиланмай масала ССЖИ Президентига боғлиқ эканини айтиш мумкин. Бу фақат менинг фикримгина эмас, бошқа иттифоқдош жумҳуриятларнинг раҳбарлари ҳам шу фикрдадирлар.

Агар икки раҳбар — М. Горбачев билан Б. Ельцин биз билан бирга ўзлари имзолаган ҳужжат мавқеида қатъий турсалар, Иттифоқ шартномаси тез орада тузилишига ишончим комил. Шу босқичда зарур бўлган ҳамма ишлар, менимча, қилиб бўлинди, бошқа баёнотлар ва нутқларнинг кераги йўқ. Орзиқиб кутилган шартномани энди пайсалга солиш ярамайди. Биз Иттифоққа не машаққатлар билан эришганмиз.

Суҳбатни А. ОРЛОВ олиб борди, «Известия»нинг ўз мухбири.
Тошкент.
(«Известия» рўзномасининг 2 май сонидан).

Эртага—Матбуот куни

Сидқидилдан қутлаймиз!

Ҳар йили Матбуот ва алоқа ходимлари байрами арафасида «Ёш ленинчи» жамоасининг ижод бешигини тебратган, ҳозирда бошқа оммавий ахборот воситаларида ишлаётган, меҳнат фахрийси сифатида дам олаётган собиқ қаламкаш ака-опаларимизни, дўстларимизни таҳририятга чорлаш ва уларга миннатдорчилик изҳор этиш анъанага айланиб қолган эди. Чунки жамоамиз учун бу ҳам фарз, ҳам қарз. Бу йил шу одатни бироз ўзгартиришга қарор қилдик. Уларга дил сўзларимизни, эзгу истакларимизни рўзнома орқали изҳор этишга ва исмшарифларини яна бир бор муштарийларимизга таништириб ўтишга жазм этдик.

Ҳар бир рўзнома ва ойнома жамоасининг ҳамиша таянадиган, ибрат оладиган мустаҳкам таянчи бўлади. Бу таянч ва чашма ёш ворисларнинг ижодий илҳом оладиган манбаидир. Бу шу муқаддас даргоҳда жўшиб, қайнаб, куйиб-пишиб ижод қилган, қалб қаймоғи, кўзларининг зиёсини бахшида этган устозлардир. Биз ворислар улар яратган бетакрор мактаб сабоғини олиб, имконимиз борича улар бошлаган ишларни ривожлантириш, бойитиш, тўлдириб боришга интилишимиз ҳаёт тақозоси эканлиги табиийдир.

Биз бугун рўзномамизда узоқ йиллар мобайнида муҳаррирлик қилган, кўпдан-кўп шогирдларнинг ғамхўр тарбиячиси бўлган Сотиболди Йўлдошев, Ғани Жаҳонгиров, Рустам Шоғуломовларни сидқидилдан байрам билан муборакбод этамиз. Уларга шогирдлик таъзимимизни бажо қиламиз. Шу ниятни Тўлқин Қозоқбоевга ҳам изҳор этамиз. Бу ўринда муҳаррир ўринбосарлари, масъул котиблар бўлиб ишлаган ҳамкасбларимизнинг хизматларини алоҳида таъкидлаш жоиздир. Жумладан, Маннонбек Умаров, Яйра Саъдуллаева, Турғун Авазов, Абдуворис Абдумажидов, Яхё Тўхтаев, Тожибой Ўринбоев, Турғун Назаров ва бошқа ҳамкасбларимизнинг рўзнома мундарижасини кенгайтиришда ва безашдаги хизматлари катта эканлигини таъкидлаб ўтиш ўринлидир. Бўлим мудирлари бўлиб ишлаган Холпошша Муҳамедова, Қамариддин Исломов, Суроб Йўлдошев, Барот Бойқобилов, Гулчеҳра Жўраева, Жўра Саъдуллаев, Миршароф Муҳсимов, Салоҳиддин Муҳиддинов, Саидакром Саидвалиев, Аҳмаджон Мелибоев, Назрулла Умаров, Мирзакарим Пирматов, Саъдулла Боқиев, Ғулом Ғафуров, Эркин Маликов, Маҳкам Раҳмонов, Сафар Остонов, Тошпўлат Файзуллаев, Шариф Холмуродов, Ҳамдам Содиқов, Мухтор Аҳмедов ҳамда Мамлакат Маҳкамова, Зоҳид Отахонов, Ашурали Аҳмедов ва ўнлаб бошқа ҳамкасбларимизга байрамингиз муборак бўлсин, деймиз. Номлари юқорида зикр қилинмай қолган кўпдан-кўп ҳамкасб дўстларимиз ранжимайдилар ва бизни маъзур тутадилар, деган умиддамиз.

«Ёш ленинчи» мактабини ўтаган, унга ўз қалб қўрини берган ҳамкасб дўстларимизни байрам билан сидқидилдан қутлаймиз.

«ЁШ ЛЕНИНЧИ» ТАҲРИР ҲАЙЪАТИ.

БАЙРАМГА МАРҲАМАТ

Юқоридаги суратда «Ёш ленинчи» ҳамда «Халқ сўзи» рўзномаларида тез-тез имзолари чиқиб турадиган ижодкорлардан бир гуруҳини кўриб турибсиз. Агар улар сингари жумҳуриятимиз оммавий ахборот воситалари бошқа журналистлари билан юзма-юз учрашиб, суҳбат қуришни истасангиз, 5 май куни пойтахтимизнинг Карл Маркс кўчасидаги сайлгоҳга келинг.

Ўзбекистон Компирқаси Тошкент шаҳар қўмитаси, халқ депутатлари шаҳар Кенгаши ижроқўми, Ўзбекистон Журналистлар уюшмаси, Ўзбекистон ССЖ Матбуот давлат қўмитаси ҳамда Ўзбекистон Компирқаси Марказий нашриёти томонидан ташкил этилаётган Матбуот куни байрами, ўйлаймизки, сизда катта таассурот қолдиради. Байрам дастуридан таниқли санъаткорлар ҳамда ижрочи ёшларнинг чиқишлари, аскиячиларнинг ичакузди томошалари ўрин олган.

Байрам, эслатиб ўтганимиздек, Карл Маркс кўчасидаги сайлгоҳда 5 май куни соат 14.00 да бошланади.

Сурат муаллифи
М. АМИН.

МУКОФОТЛАР МУБОРАК!

(Боши 1-бетда).

ветская Каракалпакия» жумҳурият рўзномаси, Ёзёвон ноҳия «Марказий Фарғона» рўзномаси ва «Крылья Узбекистана» кўп тиражли рўзнома М. И. Ульянова номли 3-мукофотни олди.

Наманган вилоятининг Задарё ноҳия «Коммунизм йўли» рўзномаси таҳририятининг жамоаси фаол оммавий иш олиб борганлиги учун Ўзбекистон Журналистлар уюшмаси фахрий дипломи билан мукофотланди.

«Иқтисодий ислоҳотга — матбуот эътибори!» шиори остида ўтказилган танловда иқтисодиёт масалаларини жуда яхши ёритганлик учун «Ҳаёт ва иқтисод» ойномаси, «Ёш ленинчи» жумҳурият рўзномаси, Ўзбекистон телевидениеси, Ўзбекистон радиоси, «Наманган ҳақиқати», «Коммуна» (Фарғона вилояти) ва «Ленинское знамя» (Сурхондарё вилояти) вилоят рўзномалари, Боғот ноҳия «Ленин йўли» (Хоразм вилояти) рўзномаси ва Ёзёвон ноҳия «Марказий Фарғона» рўзномаси таҳририятлари жамоаларига мукофотлар берилди.

Иқтисодиёт масалаларини фаол ёритганлик учун «Сельское хозяйство Узбекистана»—«Ўзбекистон қишлоқ хўжалиги» ойномаси, ЎзТАГ, Андижон вилоят «Коммунист» ва «Ферганская правда» рўзномалари, Андижон вилоят «Бўз ҳақиқати» ноҳия рўзномаси ва Фарғона вилоятининг Олтиариқ ноҳия «Давр овози» рўзномаси таҳририятларининг жамоалари фахрий дипломлар билан мукофотландилар.

Ҳарбий-ватанпарварлик мавзусини энг яхши ёритганлик учун танловида «Тошкент ҳақиқати» ва Фарғонанинг «Коммуна» вилоят рўзномалари таҳририятларининг жамоаларига биринчи мукофот берилди; жумҳурият «Ленин байроғи» рўзномаси, «Ташкентская правда» вилоят рўзномаси, Олтиариқ ноҳия «Давр овози» рўзномаси таҳририятлари жамоалари иккинчи мукофотга, Янгиқўрғон ноҳия «Меҳнат байроғи» (Наманган вилояти), Ангор ноҳия «Илғор» (Сурхондарё вилояти) ва Зомин ноҳия «Шарқ тонги» (Жиззах вилояти) рўзномалари таҳририятлари жамоалари учинчи мукофотга сазовор бўлдилар.

Фарғона вилоятининг «Тошлоқ тонги» ва Бағдод ноҳиясидаги «Авангард», Учқўрғон ноҳиясидаги «Жанговар меҳнат» (Наманган вилояти) ноҳия рўзномалари таҳририятлари жамоаларига ҳарбий-ватанпарварлик мавзусини фаол ёритганлик учун Ўзбекистон Журналистлар уюшмасининг фахрий дипломлари берилди.

«Самарали меҳнат ва соғлом турмуш учун!» Бутуниттифоқ рейдини яхши ёритганлик учун ўтказилган танлов бўйича мукофот Ўзбекистон телевидениеси, ЎзТАГ ва Бағдод ноҳия «Авангард» рўзномаси жамоаларига берилди. Шу шиор остида ўтказилган Бутуниттифоқ рейдининг боришини ёритишда фаол қатнашганлиги учун ЎзТАГ мухбирлари Н. Полянская билан Л. Струнникова Ўзбекистон Журналистлар уюшмасининг фахрий дипломлари билан тақдирландилар.

ХЎРЛИК КЎРГАН БУЮКЛАР

20—30-йилларда ижод қилиб, бизга талай маънавий мерос қолдириб, хўрлик кўрган буюкларимиз — Абдулла Қодирий, Фитрат, Чўлпон, Ашурали Зоҳирий ва уларнинг бир қатор сафдошлари орасида Ғози Юнус ҳам бор эди. У шоир, адиб, драматург, ўзбек шўро адабиёти пойдеворини қурганлардан, йирик журналист, фельетончи, жумҳурият матбаасининг асосчиларидан биридир.

Ҳозир юз йиллигини хотирлаётганимиз Ғози Юнуснинг ҳаёти ва ижодий фаолияти ҳам барча сафдошлариники сингари ғоят мураккаб ва оғир шароитларда, жуда нотекис ўтди. Оддий ўзбек иморат устаси оиласида дунёга келган Ғози Юнус бошланғич маълумотни Тошкент мактабларида олади. Отаси анча билимли, ўқимишли бўлиб, болаларини илмли қилишга катта аҳамият беради. Онаси — Зулфия ая отинбуви — уйдаги мактабда хотин-қизларни ўқитарди. Ота-оналари Ғозидаги қобилиятни кўрганларидан кейин уни 1905 йилда Тошкентдаги Барақхон мадрасасига ўқишга берадилар. Мадрасада араб, форс, турк, озарбайжон, татар тилларини мукаммал ўрганиб, аъло баҳоларда уни 1912 йилда битиради, мударрислар уни шу ерда қолиб ишлашга таклиф этишади. Аммо Ғози Юнус 1905 йилларданоқ адабиётга ҳавас қўйиб, бир қатор кичик-кичик шеърлар — ишқий мавзуларда муашшақлар ёза бошлайди. Шарқ классиклари ижодий хазинаси бўлажак ёзувчи истиқболида ҳал қилувчи роль ўйнади. Унинг дастлабки шеърларида шарқона ишқий лириканинг энг гўзал, майин ва самимий нуқталари таъсири бўртиб туради. 1905 ва 1912 йилларда ёзган бир-икки шеъри ва отасининг вафотига бағишланган марсияси қўлимизда бор ва булар Ғози Юнусда шоирлик, адиблик қобилияти асримиз бошларидаёқ уйғонганини тасдиқлайди.

Маълумки, 1910 йилларда Туркистон вилоятида жадидизм ҳаракати кенг миқёсда тарқала бошлади. Ўлкада Шўрои Исломия, Уламо, Адолат, Ёш бухороликлар, Ёш хиваликлар сингари гуруҳлар майдонга чиқиб, ҳар қайсилари «Миллат, Ватан манфаати учун кураш» шиорини ўртага ташларди. Ғози Юнус бу ҳаракатлар фаолиятидан шахсан хабардор ва умумхалқ манфаати йўлида ишлашга бел боғлаган зиёлиларимиздан бири эди. У ҳаётда табиатан серғайрат, эпчил, ишбилармон, ташаббускор шахс бўлганидан 10-йилларнинг бошларидаёқ халқ оммаси саводхонлигини ошириш учун босмахона, матбуот ишларини йўлга қўйиш ҳақида ғамхўрлик қилди. Шу мақсад билан 1914 йилда укаси Файзибой ва яна икки дўстини ёнига олиб Москва, Петербург, Латвия, Литва, Эстония, ундан Финляндиягача ўтиб, Оврупоча босмахона дастгоҳлари сотиб олади. Шу орада биринчи жаҳон уруши бошланиб, ниятлари тўла амалга ошмай қолади. Қўлга киритган нарсалари билан Тошкентга қайтиб, ишни давом эттиради.

Ғози Юнус асримизнинг бошларидан то 30-йилларнинг ўрталаригача хўб ҳалол ишлади-ю, аммо кўрмаган жабру-жафоси қолмади, деса бўлади. 1916 йил мардикор олиш даврида Ғози Юнуслар оиласидаги тўрт ўғилдан иккитаси мардикорликка олинди. Болтиқбўйи ўлкаларида Ғози Юнус рота бошлиғи бўлиб хизмат қилди. У ердан оғир меҳнат, шимолнинг қаттиқ совуқлари туфайли учинчи гуруҳ ногирони бўлиб қайтган Ғози Юнус 1917 йилда «Очларга ёрдам қўмитаси» ташкил этиб, унда саркотиблик қилади. Шу йили туҳмат билан бир оз муддат қамалиб, тезда оқланади. Қамоқда бир ой ичида «Турма хотираси» номли биринчи йирик шеърий хотирасини ёзиб чиқади. Китоб 1918—1920-йилларда икки марта нашр қилинган. Ғози Юнус ҳар қандай оғир вазиятларда ҳам матбуот ишларини давом эттиради. Бугунги кунларда ҳам ишлаб турган — Эски Жўвадаги биринчи босмахона ишларини йўлга қўйишда Ғози Юнуснинг хизматлари катта бўлган. Унда ҳарф теришдан бошлаб то 30-йилларнинг бошларигача раҳбарлик қилган. 20-йиллардаги аксар Тошкентда нашр этилган китобларнинг муқовасига қаралса «Матбааи Ғози Юнус» деган сўзлар кўзга ташланиб туради. Шундай қилиб Ғози Юнус жумҳуриятимизда китоблар нашр қилиш ишини ривожлантиришга жуда катта ҳисса қўшди. Айни даврда бир қатор рўзнома ва ойномаларга муҳаррирлик қилиш, театр ва кино фаолиятларида иштирок этишга ҳам улгурди, пьесалар ёзди, саҳнада ва фильмларда роллар ўйнади. Наби Ғаниев экранлаштирган «Йигит» фильмида бой ролини ижро этган эди.

Ғози Юнус 1918 йилда комфирқа сафига киради, шундан кейин янги ҳаёт қуриш ишларига янада катта ғайрат билан киришиб кетади. Ижодий ишни муттасил давом эттириш билан бирга 1919-1921 йилларда РОСТА-да муҳаррир, 1920 йил декабрдан «Қизил байроқ» рўзномасида бош муҳаррирлик қилади. 1922 йилда Ўзбекистон Комфирқаси Марказий қўмитасининг топшириғи билан Самарқандга бориб, коммунистик руҳда янги бир рўзнома ташкил қилади. Унга «Зарафшон» деб ном қўйилади. Ҳайъат аъзоларини Ғози Юнуснинг ўзи танлаб, жой-жойига қўяди. Рўзноманинг 14-сонигача шахсан раҳбарлик қилади, ишлар юришиб кетгандан кейин Тошкентга қайтади. 1923 йилда ташкил этилган «Муштум» ойномасига ҳам Ғози Юнус биринчи муҳаррирлик қилади, Абдулла Қодирий ва Комил Алиев унинг ҳайъатида адабий ходим бўлиб ишлайдилар. «Муштум» Абдулла Қодирий, Ғози Юнус ва уларнинг сафдошлари ижодий фаолиятида ҳажвий асарлар, фельетон ва адабий-танқидий, публицистик жанрларнинг ривожланишига жуда катта имконият яратиб берди. Рўзнома, ойнома, босмахона сингари муҳим маданий муассасалар билан ўз фаолиятини боғлаган Ғози Юнус адабий ижодига ҳам берилиб, 20-йиллар ўзбек адабиётида драматургия жанрининг ривожланишига ҳисса қўшади.

Ғози Юнус 20-йилларда бир ташвиш муносабати билан Тошкент вилоят фирқа қўмитасига ариза беради. Унда ўз ижтимоий чиқиши, тутган йўли, ҳозирги фаолияти ҳақида қуйидагиларни ёзади: «Менинг ижтимоий аҳволим — бир меҳнаткаш боласи бўлғоним устига виждонли бир меҳнаткаш эканлигим ҳаммага маълумдир. Февраль ўзгаришигача меҳнаткашлик билан кун кечирган эканман, февраль инқилобидан кейин ҳам меҳнаткашлар фойдасига ишлаш мақсади учун деб ишга киришдим...» Шундан кейин Ғози Юнус 20-йилларда энг илғор зиёлилар шаънига туҳмат тамғаси қилиб мажбуран босилган мана бу ибораларни ишлатишга мажбур бўлади: «Ўша вақтда бизнинг миямизни ўраб олғон дин, миллатчилик, хурофот, инқилобий йўлларда ҳам янглишқонлиғимизни кейинроқ тушунтирди...» Бу гаплар ўша йиллардан бошлаб қатағон қилинган, қамоқларда калтакланаётган зиёлиларга нуқул бошқа миллат вакиллари томонидан зўрлаб қўйилаётган «айблар» тарзида уқтирилгани Чўлпон, Абдулла Қодирий, Усмон Носир тергов қилинганларнинг шу кунларда ўзбек матбуотларида эълон қилинаётганларининг исми-шарифларидан кўриниб турибди.

20-йилларнинг бошларида зиёлиларимиз кўрган кулфатлар гирдобида Ғози Юнус ташкилий, ҳамиша раҳбарият ишларида бўлиш билан яна талай ижодий иш ҳам қилгани кишини ҳайратга солади. 1918 йилдан то 1930 йилларгача катта-кичик ўндан ортиқ драматик асарлари чоп этилади.

Энди икки оғиз сўз Ғози Юнус ва унинг оила аъзолари бошига тушган фожиалар ҳақида... Ғози Юнус 1937 йил августда «халқ душмани», деб қамалгандан кейин бутун оиласига ҳужум бошланди. Ўзи турмаларда азоблана-азоблана шимолга сургун қилинди. Қамоқ, сўроқ, лагерь, очлик азобларидан 1942 йил 5 майда Вологодск вилоятидаги сиёсий маҳбуслар лагерида оламдан ўтди. Ундан охирги марта қотган нон, қуруқ мева юборишларини илтижо қилиб ёзган хати ёдгорлик бўлиб қолди. Энди мазкур хатга жавоб қиладиган оила аъзолари қай аҳволда эди? Бу саволга Ғози Юнуснинг рафиқаси — ҳозир 104 ёшга кирган ҳурматли Ҳадича аямиздан жавоб оламиз: «Ўша машъум 1937 йил эримни олиб кетганларидан кейин, 20 октябрь куни эрталаб соат саккизларда эшик тақиллади. Очганимни биламан 9-10 милиция ходимлари, яна икки-уч фуқаро кийимдаги одамлар ёпирилиб уйга киришди-ю, эшикни ёпиб олишди. Биттаси мендан гап сўрай бошлади:

— Уйда сиздан бошқа ким бор?

— Болаларим.

— Қани улар?

— Чой ичишаяпти.

— Қаерда?

— Овқатхонада.

— Кўрсатинг!

Мен уларни бошлаб овқат қиладиган хонага олиб кирдим. Қизларим сакраб туриб, оғзидаги нони билан салом беришди. Ҳеч қайсиси алик олмади. Уларнинг муомалалари турқидан ҳам баттар совуқ эди.

— Гап шундай, сизлар бугундан бошлаб қамоққа олинасизлар. Ҳозир ҳар бирингиз ўзингиз кўтарадиган даражада кийим-кечак, кўрпа-ёстиқ олинглар.

Биттадан кийим, биттадан кўрпа-ёстиқ олдик. Мен мабодо учраб қолса берарман деб эримнинг костюмини кийиб олдим. Эрим 6 августда қамалганда битта кўйлакда кетган эди. Шундан кейинги кўргуликларимизни айтиб тугата олмайман...»

Ҳурматли Ҳадича аямизни 1939 йилда қамоқдан чиқаришди. Ўғиллари Тўлқин Ғозиев «халқ душмани»нинг ўғли деб ўн йиллаб қамоқ, шимол сургунларида азоб чекди. Улуғ Ватан урушида иштирок этиб, соғ-омон қайтди. Ҳадича аянинг қизлари Шарофатхон билан Туйғуной лар ҳам болалар қамоқхоналарида қанчадан-қанча азоб тортиб келишди. Оила бошига тушган қатор уқубатларни санаб тугатиб бўлмайди. Ғози Юнус 1917 йилда «Турма хотиралари»ни ёзган бўлса, ўғиллари Тўлқин Магадан маҳбусхоналарида кўрган-билганларни кундалик тарзида ёзиб келди. Вақти билан уни ҳам эълон қилармиз.

Хулоса қилиб айтганда Ғози Юнус ҳаёти ва ижодий фаолияти ўзи бир олам, ҳозирча шу қисқа маълумот билан унинг руҳини шод қилиб турайлик. Зотан Ғози Юнус, Абдулла Қодирий, Чўлпон, Фитрат ва уларнинг сафдошлари жисмонан пачоқлаб ташланганни билан уларнинг бутун ижодий фаолиятлари, пок руҳлари ҳамиша биз билан бирга.

Аҳмад АЛИЕВ.

СУРАТДА: ўртадаги қаторда (чапдан учинчи) Ғози Юнус Чўлпон, Элбек, Ашурали Зоҳирий ва фарғоналик ёш ижодкорлар даврасида.

Журналистнинг масъулияти

«Ўзбекистон матбуоти» ойномасининг Бош муҳаррири, ССЖИ Журналистлар уюшмасининг VII съезди делегати Зиёд ака Есенбоев жумҳуриятимиз журналистикаси, матбааси ривожига салмоқли ҳисса қўшган ва қўшиб келаётган ўткир қалам соҳиби, ажойиб ташкилотчи инсонлардан бири. Узоқ йиллар «Тошкент ҳақиқати», «Совет Ўзбекистони» рўзномаларига муҳаррирлик қилган. Жумҳурият Давлат матбуот қўмитаси, Ўзбекистон ССЖ Журналистлар уюшмаси раиси бўлган. Ўзбекистон Давлат мукофоти совриндори, жумҳуриятда хизмат кўрсатган маданият ходими, Улуғ Ватан уруши бошланишидан то Ғалаба кунигача қатнашган. Кўпгина жанговар орден ва медаллар соҳиби.

Мухбиримиз Карим РАҲИМ матбуот ва алоқа ходимлари байрами куни арафасида З. И. ЕСЕНБОЕВ билан мулоқотда бўлди.

— Зиёд ака Исломович, Сизни таҳририятимиз номидан байрам билан табриклаймиз. Сиз ССЖИ Журналистлар уюшмаси ва Ўзбекистон ССЖ Журналистлар уюшмаси съездларида қатнашдингиз. Ана шу анжуманлардан келиб чиқиб, ҳозир матбуот қандай бўлиши керак!

— Матбуот жўшқин ҳаётимиз ойнаси, умумхалқ минбари бўлиши керак. Унда ишлайдиган ҳар бир ходим халқимизнинг битмас-туганмас чашмасидан илҳом ва мадад олиб, фақат ҳақиқатни ёзиши лозим. Биз қунт билан ишлаб, тинмай изланиб, фикр доирамизни кенгайтириб, ўз ижодхонамизда зўр эҳтирос ва илҳом билан шундай ёзайликки, токи ҳар бир сўзимиз нишонга бориб тегсин, муштарийларнинг жуда кенг оммасига етиб борсин, уларнинг қалбини ҳаяжонлантирсин! Замондошларимиз фахрланадиган ва авлодларимиз қойил қоладиган мавзулар кўпайиб бораверсин! Қалбимиз қўри ва кўзимиз нури билан, ўз қаламимиз билан халқимизнинг амалий ишларига салмоқли ҳисса қўшишимиз, қайта қуришнинг энг жанговар жанри ҳисобланган публицистикага кенг ўрин беришимиз зарур.

Матбуот — жамоатчилик иши, рўзномани бирор кишининг отамерос мулкига айлантириш мумкин эмас, у жамиятга, халққа хизмат қилиши лозим. Шундай экан, матбуотда ишлайдиган ҳар бир ходим халқчил, содда, камтарин, тўғри ва одамларга нисбатан ҳозиржавоб бўлиши, ўз хизмат вазифалари билан гердаймасдан, инсонга жуда яқин туриши, халқлар дўстлиги ва биродарлигининг собитқадам жарчиси бўлиб майдонга тушиши зарур.

— Давримиз журналистларининг масъулияти ва асосий ҳислатлари ҳақида нима дея оласиз!

— Ҳозир журналистларнинг масъулияти жуда катта. Улардан алоҳида вазминлик ва асл ҳақиқат, жиддий танқидий таҳлил ва амалий иш талаб қилинади. Халқимиз ўзини тўлқинлантирадиган масалалар ҳақида бевосита ва очиқчасига баралла гапираётган, фикрлар хилма-хиллиги ниҳоятда кенгайиб кетган пайтда матбуот бу фикрларни тўғри акс эттириши, одамларга аниқ ва сиёсий ҳамда ахлоқий йўл-йўриқлар кўрсатиши, қайта қуришнинг энг яхши фидойилари тажрибасини тўлароқ кўрсата билиши зарур.

Ҳозирги давр журналисти — янгиликни ҳис этиш каби ажойиб фазилатга эга бўлган илғор ва маданиятли киши, янги ҳаётнинг фаол қурувчиси, янгилик ва илғор ташаббусларнинг эҳтиросли тарғиботчисидир. Ҳақиқий журналист — халқимиз бойлиги ва мулкини талон-тарож қилувчиларни, ўғри-муттаҳамларни, давлат қонунларини бузувчиларни, бюрократлар ва ишёқмасларни ва бошқа қусурларни ўткир қалами билан омонсиз фош этадиган, олға томон ривожланишимизга тўсқинлик қилувчи барча нуқсонларга, консерваторларга қарши муросасиз кураш олиб борадиган оташин жангчидир. Унга мақтанчоқлик, ўзибилармонлик, маҳмадоналик, ўзини кўз-кўз қилиш учун мажлис ва йиғинларда микрофонга чопавериш бегона бўлиши керак. Бу унга обрў келтирмайди. Қисқача қилиб айтганда кам гапириб, ўз устида кўп ишлаши, кўп ёзиши, ёзганда ҳам соз ёзиши, оташин публицистик сўз билан муштарийлар қалбига чўғ солиши керак.

— Журналистлар бошланғич ташкилотининг бош вазифаси нималардан иборат бўлиши керак!

— Бошланғич ташкилот — журналистлар уюшмасининг асосидир. Шу асос нақадар мустаҳкам бўлса, ҳар бир ташкилот нақадар фаол ҳаракат қилса, ўзига юкланган ташкилий-ижодий вазифаларни нақадар мақсадга мувофиқ ҳал этса, рўзнома таҳририятларининг, барча оммавий ахборот воситаларининг, оқибат натижада эса бутун бизнинг ижодий уюшмамиз фаолиятининг самарадорлиги янада юқори бўлишини доимо эсда тутиш керак. Бу ҳақда съездимизда ҳам гапирилди.

Съездимизда қабул қилинган қарорларни сўзсиз бажаришни таъминлашга эришиш асосий вазифамиздир. Ҳар бир ижодий тадбир унинг қатнашчилари хотирасида ва қалбида унутилмас из қолдириши, умумий ижодий ишимизга манфаат келтириши учун уларни пухта тайёргарлик кўриб, юксак савияда ўтказиш ғоят муҳимдир. Уюшмамиз журналистлар ижодий фаоллигини, маҳоратини янада ошириш, айниқса ёш журналистларни тарбиялаш борасида кўп иш қилмоғи даркор. ССЖИ Журналистлар уюшмаси аъзолари матбуот ва бошқа оммавий ахборот воситаларида ишлаб келаётган ходимларнинг жамоат ишларида бевосита иштирок этишини таъминлаш соҳасида синалган ва таъсирчан иш шаклларини излаб топиш пайти келди. Журналистлар уюшмасининг бошқарувида, котибиятида ижодий қайноқ ҳаёт жўш уриб, барча секциялар ва комиссиялар мунтазам ишлаб туриши керак.

Бошланғич ташкилот, умуман уюшмамиз ҳар бир журналистнинг моддий-маиший талабларини қондириш устида ҳам бош қотириши, ташаббускор бўлиши, ҳақиқат ва адолат байроғини баланд кўтариб, қайнаб-тошиб, елиб-югуриб жанговарлик, ҳозиржавоблик билан хизмат вазифаларини бажаришда унга мададкор бўлиши лозим. Ҳозирги ошкоралик ва демократия даврида журналист баъзан ноҳақликка учраганда уни қўллаб-қувватлаш, иқтисодий ва ижтимоий-маиший манфаатини, қадр-қимматини ва обрўсини, ҳуқуқини ҳимоя қилиш, унинг тақдирига бефарқ қарамаслик зарур.

КЎКДАЛАДА «МУШТУМ» БАЙРАМИ

Ўша куни Қашқадарё вилоятининг «Кўкдала» давлат хўжалиги меҳнаткашлари тонгни қувноқ куй ва қўшиқлар садоси билан қарши олишди. Улар ҳузурига «Муштум» ойномаси ижодкорлари, унинг фаол муаллифлари, таниқли санъаткорлар ҳамда қизиқчилар ташриф буюришганди. Бундай мулоқот тасодифий бўлмай, у «Кўкдала» давлат хўжалиги ва «Муштум» ойномаси ўртасида имзоланган шартномада белгиланиб, эндиликда у анъана тусини олиши таъкидланди.

Кенг майдон бағри одамлар билан тўлиб-тошди. Яйловлар ва ғалла зорларга туташиб кетган хўжалик маркази янада яшнаб кетди. Бу ерга нафақат кўкдалаликлар, балки Чироқчи ноҳиясининг қўшни хўжаликларидан, атроф масканлардан кулгу ва табассум ишқибозлари тўпланишди.

«Муштум» ойномаси бош муҳаррири Неъмат Аминов йиғилганларни кулгу ва табассум байрами билан табриклаб, мазкур хўжалик директори, Ўзбекистон ССЖ халқ депутати Абди Турдиев билан имзоланган ҳамкорлик шартномаси ҳақида гапириб берди. Сўнгра учрашувнинг бадиий қисми бошланиб кетди. Ўзбекистон ССЖда хизмат кўрсатган артистлар, жумҳурият Ленин комсомоли мукофоти совриндорлари Маҳмуджон Азимов ва Ҳазратқул Амирқулов, қашқадарёлик хонанда Эгамберди Тўраев, самарқандлик санъаткорлар Холбой Очилов, Акмал Турсунқулов, Худойберди Зиётов, «Қизиқчи-90» танлови иштирокчилари Мурод Қаюмов, Абдуманнон Раҳимов, бахши Юсуф Турсунов, шоирлар Сирожиддин Саййид, Қобил Эшматов, Асқар Маҳкам, Холмамат Ҳасанов ва бошқалар ранг-баранг чиқишлари билан барчани хушнуд этишди.

СУРАТЛАРДА: «Муштум» байрамидан лавҳалар.

И. ШЕРБЕК олган расмлар.

Хотира

ҚАЛАМИ ЎТКИР ЭДИ

ЭСИМДА. Марҳумни дафн қилиш маросимига қариндошлари билан ёнма-ён рўзнома фидойисининг кўпдан-кўп мухлислари, қаламкаш дўстлари, унинг собиқ фронтдош ўртоқлари, катта-дан-кичик маҳалладошлар йиғилишган. Хуллас, унинг ардоқли номи ҳамманинг тилида. Биров яхши фазилатлари ҳақида гапирса, яна бировлар унинг амалга оширолмай дилида армон бўлиб кетган эзгу ишлари ҳақидаги ўй-фикрлар гирдобида ғамгин бош эгиб турарди.

Марҳумга охирги марта ҳурмат бажо келтириш учун унинг хонадонига келган одамлар оқимига қўшилиб, аждодлар макон топган сўнгги манзил — Бўстон қабристони томон йўл олдим. Ушбу дақиқаларда қалам соҳибининг ҳақиқат учун курашиб, одамларни хушёрликка даъват этувчи бетакрор жарангдор овози қулоғим остида бот-бот акс-садо берар, «Раҳматлининг қалами ўткир эди», — дея олдим, холос. Марҳумни тупроққа топшириб, вақт алламаҳал бўлганда уйга қайтдим. Хат ташувчи Рая опа қолдирган рўзномаларнинг янги сонларини бир-бир варақлайман. Шу пайт ногаҳон «Ёш ленинчи» рўзномасининг биринчи саҳифасидан ўрин олган ноҳиямиздан босилган мақолага кўзим тушди. Унинг остида «И. Салимов,..» имзоси турарди. Мақолани қайта-қайта ўқийман. Вужудимни ички бир ҳаяжон қамраб олганига ишонмасдим. Ҳа, мен шу тобда хурсанд эдим. Лекин вужудимни ларзага солиб турган устознинг бевақт ўлими бу қувончимга соя солиб, уни чилпарчин қилиб улгурмаган рўзномани кўзимга тўтиё қилиб суртаман. Қани энди у ҳаёт бўлганида...

Афсуски у мен учун шунчаки хотирага айланиб қолган эди.

Мана шу воқеага ҳам ўн беш йилча бўлди. Марҳумлар хотирасини ёд олиш, эъзозлаш бўлғуси авлод учун ҳам фарз, ҳам қарз.

Айниқса одамийлик нуқтаи назаридан савоб ишдир. Шу байрам айёми кунларида ўзларидан энг яхши фазилатларини мерос қилиб қолдирганларини мерос қилиб қолдирган марҳум кишиларни ёдга олар эканман, беихтиёр ажойиб устоз, қаламкаш дўстимиз, ССЖИ Журналистлар уюшмаси аъзоси Ислом Салимов кўз олдимда бот-бот гавдаланиб туради. Ислом Салимов 57 йил умр кўрди. Ҳаётининг асосий қисмини комсомол, фирқа, шўро ташкилотларида раҳбарлик лавозимларида халқ хизматига бағишлади. Матбуотнинг жонкуяр тарғиботчиси сифатида эса умрининг охиригача шу касбга содиқ қолди. У журналисткани беҳад қадрлар, шу йўлда баракали ижод қилган заҳматкаш инсон эди.

1935 йиллар... Қизилтепа ноҳия фирқа қўмитасининг органи — «Совет пахтаси учун» рўзномаси ташкилотчиларидан бири сифатида даставвал шу рўзномада фаолият кўрсата бошлади. Мухлислар И. Салимов имзосига тез-тез кўз югуртирар, унинг қаламига мансуб лавҳа, ўткир публицистик руҳдаги мақолалари, ҳатто ошкора танқид жанридаги фельетонларини завқ билан ўқиб чиқар эдилар. Журналистикага бўлган кучли эътиқод шу тарзда кундан-кунга «воягa» етиб борди ва муштарийлар қалбидан муносиб ўрин топди. Даҳшатли уруш бошлангунга қадар рўзнома масъул котиби бўлди, 1941—1942 йилларда ноҳия комсомол қўмитасининг биринчи котиби лавозимида ишлади. Сўнг комсомол отрядлари сафида жангга отланди.

...Қисқа муддатли тайёргарликдан аъло даражада ўтган И. Салимов взвод командири этиб 333-дивизия ихтиёрига жўнатилади. Сталинград остоналарида олиб борилган ҳаёт-мамот жанги ёш жангчи тактик маҳоратининг ўсишида туртки бўлди. Унинг душманга нисбатан қасос ва яна қасос ўти алангаланарди. Ёш командир ўзи раҳбарлик қилаётган бўлинма жангчиларини сиёсий чиниқтирар, уларни олға бошларди. Душман чекинишга тобора мажбур бўлар, Шўро жангчиларининг эса қўли борган сайин баланд келарди...

Айниқса Сталинград трактор заводи, Морозовка тепалиги, Морозовка темир йўли станцияси учун бўлган душман билан юзма-юз тўқнашувларда, шунингдек, Донбасс, Днепропетровск, Киев шаҳарларини озод қилишда салмоқли улуш бўлиб қўшилган 333-ўқчи дивизиясининг жангчилари шуҳрати тўғрисида фронт рўзномаси хабаридан сўнг ёш ўзбек сиёсий командирининг довруғи янада ошди.

Лекин афсуски, ана шундай жангтоҳларда у бир неча еридан оғир яраланиб, госпиталга тушди. 1944 йилда унга Қизил юлдуз ордени тақдим қилинди. Ислом Салимов госпиталдан даволаниб, она қишлоғига қайтиб келганида 1944 йилнинг айни баҳор пайтлари эди.

Урушдан кейинги тикланиш даврларига келиб Қизилтепа ноҳия фирқа қўмитасига иккинчи котиб, узоқ йиллар давомида ноҳия кенгаши ижроия қўмитасини бошқарди. У қаерда, қайси касбда ишламасин, доимо халқ ташвиши, халқ дарди билан яшади, нафас олди. У бир сўзли, қатъиятли коммунист эди. Унинг софдил инсон сифатидаги фазилатларини қалам аҳли ҳамиша эслаб, ёдга оладилар.

Ислом Салимов умрининг охиригача журналистикага содиқ қолди. Унинг мақола, лавҳа ва фельетонлари вилоят даврий матбуотидан ташқари кўпчилик рўзномаларда босилиб турарди. Ислом ака умрининг охиригача ўзи беҳад қадрлаган, ёшларнинг севимли рўзномаси «Ёш ленинчи» билан тез-тез ҳамкорлик қилиб турди. Ҳа, матбуотнинг чинакам жонкуяр фидойиси ҳақиқатгўй инсон, халқчил раҳбар бўлиб, ноҳиядошлари қалбида ўчмас из қолдирган.

Қизилтепа ноҳия Кенгаши Матбуот куни арафасида бу оташқалб инсон хотирасини абадийлаштириш тўғрисида қарор қабул қилди.

Шарофиддин ҲАБИБ,
Бухоро вилояти, Қизилтепа ноҳиясидаги Бўстон посёлкаси.

Бу — Эски шаҳар.

Янги шаҳар ҳам мундан дуруст эмас. У — балки мундан ҳам бадтар.

Инқилобнинг бузуш даврида бузулғон шаҳарлар, мана бу, 2-3 йилги тузаш даврида танилмаслиқ ҳолға келаёздилар, баъзилари келдилар ҳам. Лекин, ўша шаҳари тез орада муни даъво эта олмадилар. Мунга катта бир сабаб: Ўшнинг темир йўлдан йироқлиғи. Замонамиз иликтирик замони, шундай замонда темир йўлдан ҳам қуруқ қолғон бир шаҳар, тезгина обод бўлолмас. Мундан 10 йиллар бурун темир йўл Андижондан нарига ўтмас эди. Улуғ «Олти шаҳар» Қашқар билан бўлатурғон муносабат Ўшни, катта бир бекат (истанса) ясаб олғон эди. Бир томони Еттисув музофотиға етатурғон орқа тараф, шаҳар билан бўлатурғон муомаласини Ўш орқалиқ қилур эди. Туркистоннинг пахта ишлари учун Қашқардан чиқиб келатурғон арзон, қул мардикорлар... 50 ва ... 100лаб Ўш орқалиқ ўтарлар эди. Сўнгра: Ўш — ҳам чегара яқин, ҳам зиёратгоҳ бўлғонлиғидан, кўб кучларнинг ўзига тортилишиға сабаб бўлур эди. Мана, Ўшни бурунлари обод қилиб келган омилларнинг бир нечаси!

Бу кун шу омиллардан ҳеч бири йўқ.

Шунинг учун Ўшнинг — шаҳарлик ва ободлиқ важидан — аҳволи бир мунча вақт шу ҳолда қолса керак.

Тоғ яқин шундай биқинда.

Бир неча қадам: тоғ!

Биз ҳам рафиқлар билан биргалашиб чиқдиқ. Тоғнинг ён бағирларида одамнинг белига етиб ўсатурғон ўтлар, кўкат, майсалар, қизғалдоқ ва бошқа гуллар ҳали пастак-пастак бўйлари билан ёш боладек энди тиккаланиб, оёққа босиб келадур...

Тоғнинг қора, жонсиз ва қўпол тошларининг ҳам бир «хосияти», бир «каромати» бор, бу мамлакатда. Қўл тиқилса — қўл оғримайтурғон, бош тиқилса — бош оғримайтурғон, бел тикса — бел оғримайтурғон, муборак чуқур-чақири бор, у тошларнинг! Ҳар бир «шифохона» олдида бир шайх, бир очкўз, таъмакор алдамчи, ёлғон ва ёлғон сотуб ўтурадур. ...Тоғда, қора тошлар орасида бир қаричдан ортиқроқ ўсган бир кўкат, бир ўт йўқдирким, бошлариға бир парча латта-путта илинган бўлмаса! У латталар ҳаммаси ҳам ирим тикиб бўлмайдур. Фақат, «жинлар», «ажиналар», «арвоҳлар»гина кўзга кўрунмасдан келиб-кетиб кетадурлар.

Бечора ўзбек хотуни!

Сенга 12 ёшингда кафан кийгазган жаноблар, туғулғон кунингдаёқ сени иримларнинг бемаъни қучоқлариға ирғитадулар!

Билмайсен.

Билмайсен.

Билмаганинг учун сен ҳали кўб йиллар шу иримлар учун энг тоза умудларингни сўлдирғайсен!

Сенинг билмағонинг, ўрганмагинг учун кенг йўл очилғон шу замонда, сенга очилғуси мактабларининг таъминоти учун маҳаллий маблағ (местное средство)нинг кучайишини тилайлик!...

Ўшда шаҳар ва уяз ижроқуми бор. Унинг биноси ҳам Ўшнинг ўзига яраша тарқов, очиқ-сочиқ, маҳкамага келишмайтурғон бир болахона.

Бошқа идораларининг жойлари ҳам шундек.

Балки мундан ҳам бўлмағуррок.

Лекин биргина мактаб бор. Биноси жуда яхши: бурун рус-ерлик мактаби бўлғон. У ҳам — биз борғонда — ремўнт қилинмағон эди. Ремўнт учун баладияда пул йўқ, муаллимларнинг таъминоти учун маориф шўъбасида пул йўқ, маориф шўъбасига бермак учун маориф камиссарлигида пул йўқ. Шундай қилиб шу биргина мактабнинг ҳам тақдири қалтираб турадир. Халқ таъминотига ўтказганлар, халқдан пул йиғиш қийин...

Биз шаҳар боқчасида, энг гўзал бир жойда ўлтуруб эдик, «газетчилар келубдур» деб хабар эшитган бир киши ёнимизга келди. Ярим соат жон куйдуруб, каб-катта одам йиғлағундек бўлуб — бир жойға 2 мартаба солиқ чиққанлиғини, шикоятларидан фойда бўлмағанлиғини онглатди. Шўро матбуоти — ўз асосини хели маҳкамлаб олғон экан, муни биз ўша ерда очиқ билдик.

Ўшда сув билан юрадурғон бир иликтрик истансаси бор. Қуввати кўб. Нархи ҳам арзон, олғучилар оз. Ҳозир сим тортилмағон кўчаларга сим тортишға, нархни яна ҳам арзонлаштиришға ҳаракат бор.

Ўшнинг атрофида яшағучи қирғиз халқи — мактабга ва билимга жиддий интиладур. Гулшада юрт пули билан яхши бир мактаб биноси тушди: очилиш маросимида тўй ясалуб, мактабнинг 6 ойлиқ таъминоти йиғилди. Ўзгантда ҳам мактаб биноси солинди. Гулшада муаллимлар курси очилди. Шулар ҳаммаси — халқнинг ташаббуси.

Лекин, Ўш шаҳри биргина мактабни ҳам яшатолмайдур.

Ўшнинг босмачилардан қутулғониға 2 йилча бўлди. Шунинг учун атрофи экилган ерлар кўб, деҳқончилик яхши. Сув сероб.

Ҳар ерда бўлғанидек, мунда ҳам от-улов камлиги бор. Бу ҳам вақти билан тўлдирулур, албатта.

Биз Жалолободқа келгандан сўнг билдиккким, шу чоққа Ўшда давом қилиб келган биргинагина тиётр ҳам яқинда Жалолободға кўчубдур...

Ниҳоят, бир кун тонг чоғида Жалолободқа бормоқ учун Қорасув истансасига қараб йўлға чиқдиқ. Гўзал тоғи, гўзал кўруниши билан гўзал Ўш шаҳри, бузғун чеҳрасини қайғиға тўлдуруб орқамиздан қараб қолди.

Ўшдан жўнадук.

Ўш билан Қорасув ўртасидаги йўл нима учундур, Ўш-Андижон йўлидан ҳам бўш қатновсиз кўрунди. Бўлмаса Ўш шаҳрини темир йўлга туташтиратурғон ҳам текис, ҳам яқин бўлғон бу йўл қатнов, обод, карвонлар узилмайтурғон бўлиши лозим. Бу ҳол Ўшнинг ҳар бир жиҳатдан илгариги мавқеини йўқота бошлағонини кўрсатадур. Ҳозир, унинг ўрнини Жалолобод билан Ўзгант қишлоқлари олиб борадурлар. Ўзгантга кетатурғон йўлнинг устида бўлуб, ёқиниға темир йўл истансаси солинғони учун кичкинагина Хонобод қишлоғи ҳам обод бўлуб борадур. Жалолобод бўлса — аллақачондан бери Ўшнинг энг муҳим савдо ва саноат жиҳатларини ўзига тортуб олуб, кундан-кун кенгайтириб келадур. Ўзгант қишлоғи ҳам бутун муносабатини Хонобод орқалиқ темир йўлга боғлаб олди, Ўш билан ҳеч бир иши йўқ.

Мазорлар, шайхлар, «улуғлар» маскани бўлғон чиройлиқ Ўш шаҳри, ўтуга кундош келиб қолғон ёш жувондек, бир чеккада маҳзун-маҳзун қолуб кетди...

Ўш билан Қорасувнинг ярим белидаги Қашқар қишлоққа яқинлашамиз. Ўнг ёнимизда кенг ва зўр бир ер. Бу — Туркистоннинг ўруслар оммасидан илгари қайси бир хон ё бекнинг боғи бўлғон жойи. Қари-қари ўруклари ўша шонсиз, шарафсиз кунларни эска тушуруб турадурлар...

Инқилобдан бурун у ер «подшоҳлиқ» ерлар идораси» (Управление Государств. земл.) деган маҳкаманинг қўлида бўлуб, яхши насиллик отлар етиштириш учун унда «от зовути» очилғон эди. У зовуддан Ўш ва атрофи, умуман шу атроф учун бир мунча яхши насиллик отлар етишган эди. Булунлари зовуднинг ёнидаги кенг экин ерлари ҳам бир қарич қолдирилмасдан экилиш турар эди. Биз, ўтуб кетаётқон вақтимизда, экинлик ерларини қарич-қарич ёввойи ўтлар босуб ётқонини кўрдук...

«От зовути» ҳам бузулуб кеткан 1919 йилларда Фарғона босмачиларининг сардори бўлғон Маҳмадаминбек, муҳожир ўруслар билан биргалашиб Ўш шаҳрига ҳужум қилғон ва олғон вақтида, Сафўнуф ўртоқ қўл остидаги қизил аскарлар шу «от зовути»да босмачилар билан жуда кўб отишқон эканлар. Муни — бизнинг аравакашимиз бўлғон ўшлик ёш йигит содда ва ширин бир тил билан сўзлаб берди. Ўша отиш вақтларида милтиқ отмоқ учун тешилган девор тешиклари, оқ бодроқдек, бодраб кетганлар. Ҳозир, ул тешикларни лой билан чаплаб, зовутнинг яхши уйларига ўшал жойлардаги баъзи бир деҳқонлар кириб олғонлар эмиш.

4

ЧЎЛПОН

«ВАЙРОНАЛАР ОРАСИДАН...»

Қорасувга келдик.

Истансанинг ичкари ва ташқарисиға одамлар кўб тўпланғанлар: Андижондан келатурғон пойизни кутадурлар. Биз ҳам белат кассасига яқин яқинлашиб, навбат билан кута бошладиқ. Пойиз нариги истансадан чиқди. «Энди касса очиладур» деб навбатдагилар сиқилиша бошладилар. Бирдан-бир ўрус бақирди: пойиз тўла, шунинг учун одам ҳам олинмайдур, билет ҳам сотилмайдур!

Ҳамма ҳайрон бўлди.

Биз ҳаммадан ҳам ортиқ ҳайрон бўлдиқ. «Муштум»[4] билан кенгашдик у:

— Рассомим «Туля»[5] бўлса, ҳалиги белат сотилмайдур деган темирйўлчининг баъзи бир қилиқларини чизиб олур эди! деб ўз ҳасратини қилди.

«Муштум» бир нарсани сезмасдан гапурмайдур. Белат сотилмайдур деб эълон қилғон темир йўлчи, ташқарига чиқиб, баъзи бир «ишончлик» савдогарларга: «бир нарса беринг, белат топамиз!» демакчи бўлуб қўли билан «оқча»га ишорат қилғон. Темир йўлчининг бу қийласи «Муштум»нинг ўткур кўздан қочиб қутилмади. Эҳтимолким «Муштум»нинг келгуси сонларида шундай «фазил ва ҳунарлар»га доир баъзи бир «ажойбот»ларни томоша қилсақ!

Ўзимизнинг бемалол арава билан бўлса ҳам Жалолободға кетмакчи бўлдиқ. Фақат аравакашлар дарёнинг сувидан қўрқдилар. Сўнгра кечки пойиз билан Андижонға қайтмоқчи бўлдиқ. «Жалолобод пойизини узатиб қўяйиқ» деган баҳона билан яна истансага чиқдиқ.

Белатларни олуб, бир қизил вагонға чиқиб ўрнашдиқ. Вагонларда тиқинлиқ деган гап йўқ. Бўш жой жуда кўб. Ҳатто кўб «эрка» кишилар баҳузур чўзулуб, ухлаб борадурлар. Агар 1-2 юз кишига белат сотилса ҳам вагонлар сиғдурғундай...

— Вагонларга биздан бошқа ҳам 5-10та мусулмонлар хўржин кўтаришиб кирганлар эди, бемалол жойландилар. Бошқа вагонларда ҳам чиққанлар кўб бўлди.

3 қўнғироқ бўлди.

Пойиз қўзғалди.

Эшикдан тафтишчи (контурулур) келиб кирди. Белатсизларга солинатурғон жаримадан ва уни ундиришдаги узул-кесилликдан хабаримиз бўлгани учун, юрагимиз бир дуккуллаб олди.

Пойиз ичида ғалати-ғалати, «ажойбот», қизиқ «иш»лар, тубжой халққа қилинаётқон муомалаларни тоза томоша қилдиқ.

Султонободнинг бузулуб кеткан истансасида тўқтамасдан, катта дарёдан отлаб ўтиб, Хонободда жиндак тўқтағондан сўнг Жалолободқа кириб келдик.

«Водийлар ичинда қанча водий,
Қон қилди жигарни водий ёди!»

Фарғона водийси тўғрисида айтилган шу икки йўл байт, Фарғонадан йироқ тушиб қолғон бир фарғоналикнинг ўз водийсини соғиниб айтқон байтларидан икки йўли.

Мен ҳам шу икки йўл байтни қайтара-қайтара Жалолобод Кўгарт водийсиға келиб кирдим.

Аввалги сафаримда ҳам, кейингисида ҳам Жалолободда кўб тўқташға тўғри келмади. Бир кун-икки кун! Зотан Жалолободнинг ҳафталарча юруб кўрулатурғон жойлари ҳам йўқ. Мусулмонлар қошида ҳазрати Аюб пайғамбарга нисбат берилгани учун муқаддас саналғон, замон фикирчилари учун эса, ернинг гугуртлик табақаларидан ўтуб чиққан сувдан бошқа нарса бўлмаған қайноқ булоқлар бордурким, Жалолободнинг кўрулатурғон нарсаси шулгинадур.

Жалолобод қишлоғи ёки шаҳарчасининг кун чиқиш биқинидаги баланд адирларнинг бир чеккасидан чиқиб ётқон у булоқлар буринғи чор ҳукуматининг диққатини яхшигина жалб қилғон эди. Чор ҳукумати, ул жойни яхши, мукаммал бир курурт қилиб, шимол ва ғарбнинг бир кўзлик кўзойнак таққан жинтилман (олифта) бой болалари учун — ҳам шифо манбаи ҳам исроф ва фаҳш уяси қилмоқчи эди. Шунинг бошланғичи ўлароқ алоҳида-алоҳида 10 хоналик булоқ ҳаммомлари вужудга келтурган, уларнинг теварақида зиёратчилар учун шаҳар мусофирхоналари шаклида айрим хоналар бино қилдирғон эди.

Булоқнинг юқори томониға, яъни адирнинг энг устига боғчалар ясатмоқ, яъни яхши бинолар солмоқ режалари чизилиб, ер ости сув йўллари учун темир қувурлари санчилғон эди.

Чор ҳукуматининг совуқ ва кўмкўк кўзлари, юқориси жабр, қуйиси зулмдан иборат бўлғон киприкларини бир-бирига ёпишдириб, шундай хаёлға ботқон вақтида Осиёнинг шу ёввойи адирлари ўрнида, «муаззам ва бўлинмас «Руссия»нинг рус завқини сепайтурғон гўзал «Бадан-бадан»ини кўрар эди.

5

Жаҳон уруши бошланғондан кейин тор миллатчи ўрус муҳаррирлари, Германия куруртлари орқали Германия хазинасига тушган пуллари учун қайғирмоққа бошладилар. «Ватанпарвар» ўрус газеталарининг биттасида бир қайноқ миллатчи ёздиким, «Бизнинг энг кўп пулимиз Германиянинг «Бадан-бадан» каби курортлариға тўлунадурлар, унга сарф қилинғон йўлларимиз Германия давлатининг хазинасига тушадур, давлат эса у пулларни «Куруп» фабрикасиға бериб, ўрус қўшунини қирмоқ учун 42 сонтимитирлик тўплар ҳозирлатадур.

Сарф қилатурғон пулларимиз кўб бўлса, киборларимиз яхши ҳаволик жойларни истасалар Қирим ва Қофқосия курортлариға борсунларким, ўз чўнтагимиздан чиққан пул яна ўз чўнтагимизга тушсун. Шунинг билан баробар, ҳукуматимиз ҳам Қофқосия ва Қирим курортларини Германия курортларидек яхшилаш йўлларини қарасун. Сўнгра, бошқа ўлкаларимизда ҳам яхши, шифолик жойлар бор. Масалан: Туркистонда мундай жойлар биргина эмас, бир неча бор, шуларни Германия курортларидек мукаммал қилсақ ватанимиз учун қанча катта хизмат қилмоқ мумкин».

Ўрус миллатчисининг шу мақоласини 1914-15 йилларда ўқуғон бўлсам ҳам у вақтда унинг чин маъносига унча тушунмаган эдим. Орадан 10 йил қадар вақт ўтди. Руссияда улуғ ўзгаришлар бўлди, «ватанпарварлик», «миллатчилик» каби сўзларга янги маънолар берилди. Энди юқоридаги мақоланинг маъноси ҳам бизга, бутун очиқ ва ёпиқ жиҳатлари билан бирга, яхши онгланадур.

Айниқса, ўшал «Қизбулоқ»нинг ёнида туруб Каргарт водийсиға назар солсақ, унда қатор чизилиб кетган ўрус қишлоқларини кўрсак, мақоланинг мазмуни яна ҳам очиқ фаҳмланадур. Чор ҳукуматининг муҳожирот идораси, ҳақиқатан нуқтадар кишиларнинг қўлиға топшурулғон экан. Бу атрофда, фикримча, шу Жалолобод кўгарт водийсидан унумлик тупроқ бўлмаса керак. Шу жойға энг катта муҳожирлар қишлоқлари саналғон, энг қора муҳожирлар ўрнатилғон. Муҳожир қишлоқларининг ўртасида ярқираб кўрунган ҳайбатлик бутхона қуббалари, чор ҳукуматининг ният ва иродасини жуда очиқ кўрсатадур.

Уктабрь ўзгаришидан кейин, босмачи курашининг энг қизғин даврларида кўгарт муҳожирларини босмачилар сафида кўрамиз. «Озуқ инҳизори» (монопулияси)га қарши шиддатлик исён кўтарганлар, шу муҳожирлар бўлдилар. 1919 йилда Андижонни ўраб олғон босмачиларнинг энг қалин қатори муҳожир аскарлари эди. 1920—21 йилларда ўтказилган ер ислоҳоти, чор ҳукуматининг қора мақсадларига содиқ қолуб келган муҳожирларга яхши сабоқ берди. Теваракларида туя миниб юрган қирғиз, арава ҳайдаб юрган ўзбекларни «булар ҳам одам» дейишга мажбур қилди. Қанча қийин бўлса ҳам, бурун кучлаб олғон, жойларини асл ўз эгаларига қайтариб беришга мажбур бўлдилар.

Водийчанинг муҳожирлар масаласини Шўролар ҳукумати мана шу йўл билан яхшилаб ҳал қилди. Энди курурт масаласи бор. Уни ҳам ҳал қилмоқ керак. Букунги ҳазрати Аюб, том маъноси билан бир курурт эмасдур. Локин шундай қилиниши керак, Туркистон Шўролар Жумҳуриятининг марказ ҳукумати, жумҳуриятнинг бу хил қимматбаҳо жойларини, ҳеч бўлмаганда, Қирим ва Қофқосия курортлари билан тенглашдиришга тегиш. Ўрта Осиёнинг камбағал деҳқонлари, меҳнаткаш ишчилари ўз жумҳуриятларининг шифолик жойларида ҳамма ўнғайлиқ ва қулайлиққа эришканлари ҳолида, дам олишға, истироҳот қилишқа тегишдирлар. Курортнинг, ҳатто, махсус дўқтури ҳам йўқ. Сўнгра; Жалолободда бу йил мутташаккур бир курурт ҳам бўлмади, шекиллик.

Жалолобод, буруннғи эсдаликларда ёзғоним каби, кундан-кун тараққий қилиб борадур. Мунда албатта, темир йўлнинг катта таъсири бор. Бу йўлни яна ичкариларга олуб кетмак ҳам мумкин.

Жалолободнинг ўзида бир касалхона бор, атрофда (муҳожир қишлоқлари учун) ҳам бир касалхона солинғон экан, ҳозир борми, йўқми билмадим.

Маориф ишлари жуда суст, сустликда, марказ маориф камиссарлиги билан ҳам тенглашдириб бўлмайдур... Шаҳарда тубжой халқи учун биргина интирнат бор. У интирнат — ҳукумат таъминотида. Илгари фаҳш жойи бўлғон бир нўмирни бузуб, халқ ёрдами билан яхши синфлик бир мактаб биноси солғонлар, биз борғон вақтда бино битишка яқинлашқон эди. Лекин, муаллимларнинг таъминотига на давлат хазинасидан, на маҳаллий маблағдан ҳеч нарса берилмайдур. Халқ ҳисобиға таъмин қилиш ҳам жуда қийин экан. Жалолободнинг маорифпарварлари шу тўғрида бизга кўб шикоят қилдилар. Биз нима қиламиз? Газетага ёзуб, тегишли идораларнинг қулоғиға қуюб кетмакдан бошқаси қўлимиздан келмайдур.

Сўнг вақтда Жалолобод ижроқўмининг яхши ташаббуслари бор: шаҳарнинг катта қатнов кўчаларига тош тердирилмакчи. Тошни дарёдан ташуб бериш учун темир йўл идораси билан онглашилғон. Бир қисм сарфини Андижон ижроқўми бермакчи бўлғон, бир қисмини ўзи топадур. Сўнгра шаҳарчани иликтирик билан ёруғлаш иши ҳам юзага чиқиб келадур. Бу хусусда мавжуд бир ун тегирмоннинг қувватидан фойдаланиш йўлини топқанлар. Баъзи бир сабаблар ҳозирланғон, тездан шаҳарча иликтирик билан ёруғлана бошласа керак.

Мана бу ишлар, агар ташаббус қилинса, ҳар қайда ҳам кўб нарсалар ишламак мумкинлигини кўрсатадур. Давлат сармоясидан оз берилса ҳам маҳаллий маблағ йўлга қўйилмаса ҳам, ташаббус орқасида кўб нарса ишламак мумкин. Мунинг мисоллари биргина Жалолободда эмас, бошқа жойларда ҳам бор. Локин, Жалолободдағиси ташаббуснинг бекор кетмаслигига энг очиқ мисол. Кошки маориф ишларида ҳам шу ҳол жиддий ташаббуслар бўлса-ю, ижодий ишлар ишланса ва янги қилинаётқон иликтирик истансалари учун қишлоқ деҳқонларининг болаларидан ёш усталар, техниклар етишсалар!

Қайтмоқ учун вагўнға ўлтурдиқ. 5-6 соатдан сўнг Андижонда бўламиз. Шунинг билан саёҳатимиз тамом бўладур. Шу калта саёҳатнинг натижасида кўб нарсаларни кўрдик, 5-6 йиллиқ бузғунлик тарихини жой жойида варақлаб, ўқуб кўрдик. Бузғунлиқ — ҳақиқатан жуда кучлик. Бузғунлиқни йўқ қилиб, йиқилғонни тиклаш учун жуда зўр кучлар, туганмас ғайратларга эҳтиёж бор. Юрт — бузулғон. Локин, унинг мунбат тупроғи кўчиб кетгани йўқ, жойида. У тупроқ орқали яна юртни яшнатмак сиз ва бизнинг қўлимизда, ҳурматлик ўқуғучилар!

Нашрга тайёрловчи:

Жўра ХУДОЙБЕРДИЕВ.
(Андижон—Ўш—Жалолобод).
(Охири. Боши ўтган сонда).

4 «Муштум» — Ғози Юнус назарда тутилмоқда

5 Туля — «Муштум» ойномасининг машҳур рассоми

6

«Буюк ипак йўли»—мулоқот йўли

ЗЎР КАРВОН ЙЎЛЛАРДА...

Илгари хабар қилганимиздек, ЮНЕСКО ташаббуси билан ўтказилаётган Буюк ипак йўли экспедицияси аъзолари Биринчи май арафасида қадим Хоразм тупроғига қадам қўйишди... Уларни воҳада қизиқарли учрашувлар, эзгу ишлар кутарди...

«Буюк игзк йўли» атамасини илмий муомалага илк бор олмон олими Фердинанд Рихгофе киритган. Мозийдан маълумки, «Буюк ипак йўли»нинг ихтирочиси Хитой элчиси Чжан-Цянь бўлган. У эрамиздан аввал ўн икки йил давомида мазкур йўлни босиб ўтади, ўрганади. Бу тўлиқ далил эмас. Бошқача қарашлар ҳам мавжуд. Эътироф этиш жоизки, ҳали бу тахминлар чуқур илмий ўрганилганича йўқ.

Аммо, шуниси аниққи, Осиё, Африқо, Оврупо халқларининг асосий алоқаларини таъминлаган мулоқот йўли — Буюк ипак йўлидир. Бу йўл Ғарб ва Шарқни асрлар давомида боғлаб келган кўприк ҳам. Ўн икки минг чақиримдан кўпроқ масофага чўзилган бу кўҳна йўл шу минтақада яшаган халқларнинг маданияти, сиёсий ва иқтисодий ривож топишларига катта таъсир кўрсатган.

Шу боисдан ҳам ЮНЕСКОнинг XXVII сессиясида «Буюк ипак йўли — мулоқот йўли» кўп йиллик лойиҳаси тасдиқланди. Бу Бирлашган Миллатлар Ташкилотининг «Жаҳон маданияти тараққиётининг 10 йиллиги» лойиҳаси асосида амалга оширилади. Мақсад «Буюк ипак йўли» ўтган жойларда яшаётган халқларнинг қадимий маданиятини қайта тиклашга қаратилган. Ғарб ва Шарқ халқларининг бой маънавий бойликларини кўпайтириш, ўзаро муносабат ва иқтисодий алоқаларини яхшилаш ва кучайтириш, ер юзида тинчлик, ҳамкорлик, манфаатлари йўлида савдо, иқтисодий, маънавий ҳамкорликни такомиллаштириш кўзда тутилган. Шу асосда ўтган йили Чинмочинда дастлабки ишлар амалга оширилган бўлса, шу йил кузакда Мўғулистон ва Жанубий Корея ҳудудида халқаро экспедиция иш бошлайди.

19 апрель куни Ашхабоддан йўл олган ва олтмиш кун давомида Ўрта Осиё жумҳуриятлари пойтахтларидан ўтиб, Олмаота шаҳрида 18 июнда якунланадиган бу галги сафарда 30 нафар чет эл олимлари, 25 нафар шўро олимлари ва ЮНЕСКОнинг беш нафар расмий вакиллари қатнашишмоқда. Шунингдек, экспедиция фаолиятини кенг ёритиш учун бир қатор нуфузли матбуот нашрларининг вакиллари ҳамкорлик қилишмоқда.

Режаларга кўра, Хива шаҳрида «Буюк ипак йўли»даги шаҳар ва карвонсаройлар» мавзуида илмий семинар, Тошкент шаҳрида эса «Тижорат симпозиуми» ва Олмаотада «Буюк ипак йўли»даги ўтроқ ва кўчманчи халқлар маданиятининг ўзаро алоқаси»га бағишланган Халқаро илмий семинар ҳам ўтказилади.

Биринчи май бирдамлик байрами куни экспедиция жамоаси эрталаб вилоят марказида меҳнаткашларнинг байрам сайлларига меҳмон бўлиб боришди. Кейин Хива. Бу ерда уларни қизиқарли учрашувлар, сермазмун маросимлар кутарди.

1990 йилнинг декабрь ойида ЮНЕСКО томонидан жаҳон обидалари рўйхатига киритилган (Иттифоқимизда атиги бештагина меъморлик обидаси бу рўйхатда қайд этилган) Хива музей-шаҳрининг кўп сонли меъморий ва маданий ёдгорликларини кўздан кечириш, 1993 йилда 2500 йиллик тўйи нишонланиши кўзланаётган қадимий шаҳарнинг бетакрор обидалари кўздан кечирилди.

Тушдан кейин эса Кўҳна Арк ва Муҳаммад Раҳимхон II мадрасаси саҳнидаги майдонда фольклор-этнографик байрам маросимлари бўлди. Театрлаштирилган чиқишларда «Оразибон» этнографик дастаси, шовотлик қизиқчилар гуруҳи, хивалик ёш халфалар, бахшилар ҳамда «Наврўз» ва «Достон» фольклор-этнографик дасталари иштирок этишди. Улар ҳозирда турмуш тарзимизга ёпирилиб кириб, онгимизни карахт қилган янгича тўйлардан фарқли ўлароқ — қадим боболаримиз расм-русумлари бўйича ўтказиладиган «Келин тўйи», «Бешик тўйи» маросимларини моҳирона намойиш этишди. Бу маросимларда халқ айтим йўллари, унут бўлаётган урф-одатларимиз акс этди...

Кеча экспедиция Боғот ноҳияси ҳудудида жойлашган Қалъажик, ва Ҳазораспдаги машҳур Девқалъа ёдгорликлари билан яқиндан танишиб, кейин Бухоро вилояти ҳудудига йўл олди. Олдинда уларни жуда ғаройиб саёҳат — тўрт юз чақирим масофани туяларда, ҳақиқий карвон сафида босиб ўтишдек «совға» кутмоқда...

Экспедиция аъзоларининг айримлари билан сафар тўғрисида суҳбатлашдик, ўз мулоҳазаларимизни билдирдик.

Нодир ДАВЛАТ — Истамбул (Туркия) Мармара олийгоҳининг тарих фани профессори, тижоратчи: — Шўро давлатининг иқтисодий, сиёсий бўҳрони вазиятида, фикримча, «Буюк ипак йўли» уни ана шу инқироздан қутқариш воситаси бўлиши керак. Биз миллатдошларимиз билан очиқ борди-келди ўрнатилиши тарафдоримиз. Фақат гап билан эмас, амалий алоқаларни тиклаш лозим. Менинг икки нафар ўғлим бор. Тижорат билан машғуллар. Агар чегаралар — йўллар очиқ бўлганда бу ерга — боболаримиз юртига келиб, ҳар томонлама ёрдам қўлимизни чўзишимиз мумкин...

Шермуҳаммад ХОЛАР — Афғонистон Жумҳурияти Таълим-тарбия вазирлиги тарих шўъбаси ходими: — — Биз бу юрт таърифини кўп эшитганмиз. Самарқанд, Бухоро, Хива деганда бизда муқаддас жойлар тушунилади. Гўё Маккаи Мадина каби. Худога шукр, мана бугун қадим шаҳар остонасига, кўҳна тупроққа қора тортиб келдик. Бу шаҳарларни кўриш иштиёқида бўлган мардуми афғон қанча!..

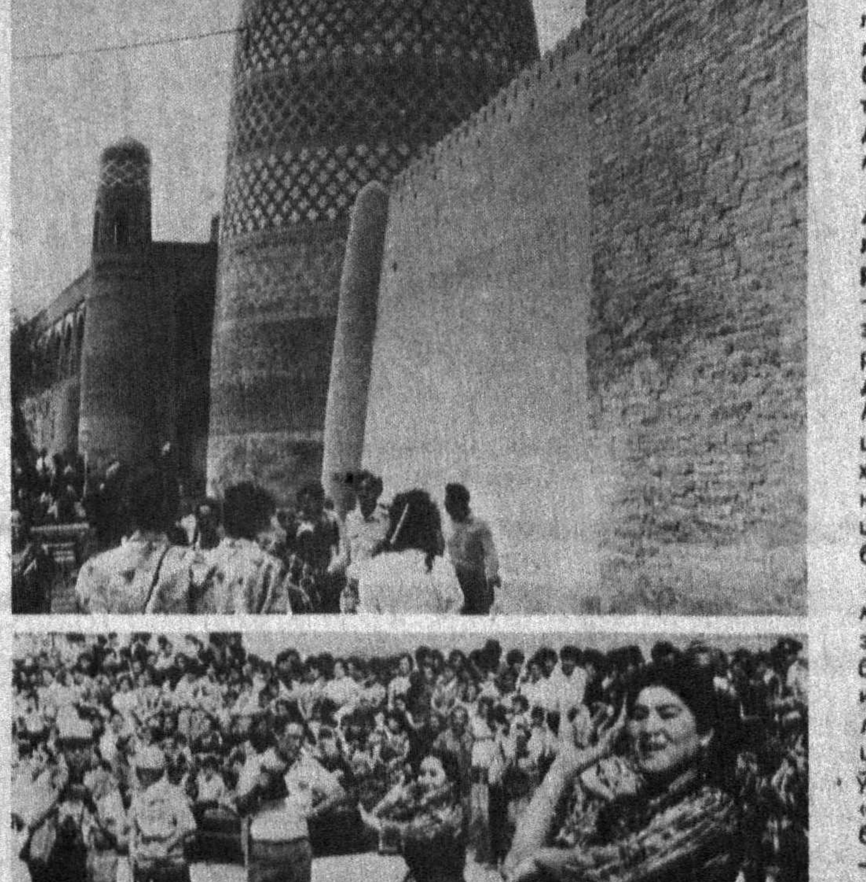

Шаҳар ижроқўми раисининг муовини, ташкилий қўмита аъзоси Пошшажон Матжонова билан мусоҳаба «Буюк ипак йўли» экспедицияси аъзоларининг Хива шаҳрида бўлиши, тадбирларнинг мукаммал ўтказилиши борасида борди. «Бундай нуфузли жамоанинг бизга ташрифининг ўзи бахт, — деди опа. — Яна унут бўлмас тарихий воқеа. Уйингизга меҳмон таклиф қилсангиз, олдиндан қанча тайёргарлик кўрасиз, Демак, узоқдан келган меҳмонларни бинойидек кутиб олиш, халқимиз урф-одатлари, расм-русумларини кўрсатиш учун олиб борилган ташкилий ишларнинг ўзи бўлмади.

Шаҳримизнинг қутлуғ тўйи арафасида бизга эзгу ниятлар билан қадам ранжида қилган карвоннинг йўли очиқ бўлсин, қардошларимизга тинчлик, тўкинлик, осойишталик... олиб борсин...».

Ўзбекнинг атоқли бир шоири ёзган мисралардан ўйланиб қоласан: Наҳотки, «зўр карвон йўлларда етиб бўтадек, интизор кўзларда қалқа-қалқа ёш...» бўлса. Аждодларимиз ўн беш минг йиллик даврда яратган тарих, маданиятни авлодларга бус-бутун етказиш учун тағин... ўзгаларнинг ташрифи, мадади, ёрдами зарур бўлса...

Рўзимбой ҲАСАН,
«Ёш ленинчи» мухбири.

* * *

СУРАТЛАРДА: экспедициянинг Хивада бўлиш онлари акс этган.

Саъдулла БОБОЕВ суратлари.

КЎПНИ ҚУВОНТИРГАН КЎРИК

«Баҳор» концерт залига тушдик. Бу сафар концерт ёки рақс томоша қилгани эмас, Ўзбекистонда илк бор ўтказилаётган «Тўй маросим қўшиқлари ва айтишувлари жумҳурият кўрик-танлови»га. Биров билиб-билмай қолган бу кўрикда жумҳуриятимизнинг барча вилоятларидан келган иштирокчилар қатнашишди. Кўрик пойтахтда ўтказилган бўлишига қарамасдан унда Тошкент шаҳри вакиллари иштирок этишмади. Уларнинг бу ҳаракатини бефарқликдан бошқа ҳеч нарса деб баҳолаб бўлмайди.

Биз ушбу кўрик-танловни томоша қилаяпмиз-у, хаёлимизга на оврупоча, на ўзбекча ўтаётган ҳозирги тўйларимиз келади. Висол кечаларидаги узундан-узун ваъзхонликлар, қадаҳлар жаранги, ҳар хил тарақа-туруқлар... Нега? Нима учун? Қачон? каби жавобсиз, тугаб бўлмас саволлар искanжасида бир ҳовуч юрак бир сиқим тупроққа айлангандай бўлади. Лекин... саҳнада айтилаётган айтишув киши қалбига умид уруғларини сочади, ўзингизни Шарқнинг ажойиб тўйида қатнашаётгандек сезасиз... Шу куни дебоча кўрикнинг ғолиблари аниқланди. Гап ким ғолиб, ким ғолибмаслигида эмас. Асосийси, ҳар бир вилоятнинг, ҳатто ноҳияларимизнинг ўз тўйларида айтиладиган айтишувлари, қўшиқлари борлигидадир.

Менинг назаримда, диққатга сазовори Қашқадарё, Сурхондарё ва Фарғона вилоятларидан келган танлов қатнашчиларининг чиқишлари бўлди. Айниқса, сурхондарёликларнинг тўй маросимларидаги тадбирлари, улардаги ўзига хос анъаналарнинг кўринишлари киши қалбини тўлқинлантириб юборади. Кўҳна Туроннинг қадим тўйларини, унутилиш даражасига бориб қолган урф-одатларини, айтишувларини саҳнага олиб чиқиб, сурхонликлар савобли ишга қўл урганлар.

Қашқадарёлик қатнашчиларга келсак, улар унаштириш маросимини жуда чиройли, уйғун, ишонарли, ҳеч қандай ортиқчаларсиз кўрсатиб берганлар. Албатта, биз бу билан бошқа вилоятларнинг чиқишларини камситмоқчи эмасмиз, уларнинг ҳар бирида ўзига яраша ютуғу камчиликлар бор. Мана, масалан, Наманган вилоятидан келган иштирокчиларни олайлик. Улар айтишув ва қўшиқларни чиройли ижро этишди. Лекин нимадир етишмади. Назаримда, миллийлик. Бундай дейишимга сабаб ҳам бор. Бизда, келин-куёвнинг либослари ҳар бир туманда ўзига хос. Бироқ, ҳозирда кийилаётган оқ мато ва костюм-шим икки ёшнинг бахтли кундаги либоси эмас. Кўпчилик кўр-кўрона маданиятли бўлмоқ учун «гўзаллик»ка интилади...

— Кўпгина қатнашчилар кўрик-танловнинг моҳиятини унчалик тушуниб етмаганга ўхшайдилар, — дейди ҳайъат аъзоси Деҳқонбой Ҳусаинов. — Шундай бўлса-да, ундан кўнглимиз тўлди. Энди бу ва шунга ўхшаш ҳар хил хайрли ишларни тез-тез ўтказиб турамиз.

Кўрикдан нафақат ҳайъат аъзоларининг, балким бутун иштирокчиларнинг кўнгли тўлди, десам хато бўлмас.

Тўлқин РЎЗИЕВ.

СУРАТЛАРДА: кўрик-танловдан лавҳалар.
Суратлар муаллифи С. ПЕДУНЕНКО.

Ёш, истеъдодли шоир Маҳмуд ТОИР «Паркент тонги» рўзномасига муҳаррирлик қилади. Унинг ўткир муаммоли мақолаларини рўзномамиз саҳифаларида ўқигансиз, шеърлари билан танишгансиз. Бугун Матбуот кунида у Сизга бир туркум янги шеърларини туҳфа этди.

ҚАЙДАСАН ЁР, ҚАЙЛАРДАСАН?

Мажнун эмас, Тоҳир эмас, мен ўзимман,
Сен қайдасан, қайдасан ёр, қайлардасан!
Оҳ, сабримга берсин дейман, тузим ман,
Сен қайдасан, қайдасан ёр, қайлардасан!
Осмондаму, ўн беш кунлик ойлардаму,
Кулгинг бўлиб оққан зилол сойлардаму,
Қайдасан-ей, қўлим етмас жойлардаму,
Сен қайдасан, қайдасан ёр, қайлардасан!
Оҳуларнинг кўзларидан кўзинг излаб,
Ғунчаларнинг юзларидан юзинг излаб,
Боларининг тилидан-ей, сўзинг излаб
Мен юрибман, сен қайдасан, қайлардасан!
Гўрўғлининг тулпорида учгим келур,
Чамбил элда бўлсанг, топиб қучгим келур,
Ёлғиз одам бу дунёга нега келур!
Сен қайдасан, қайдасан ёр, қайлардасан!
Мажнун эмас, Тоҳир эмас, мен Маҳмудман,
Сен қайдасан, қайдасан ёр, қайлардасан!
Наҳот менинг оҳим етмас жойлардасан,
Сен қайдасан, қайдасан ёр, қайлардасан!

СИЗНИ ЙЎҚЛАБ КЕЛДИМ

МИРТЕМИР ХОТИРАСИГА БАҒИШЛАЙМАН.

Туш кўрдим таъбири дилимда қолди,
Сизни йўқлаб келдим Миртемир бобо.
Дедингиз: — Тур бўтам, элим уйғонди,
Сизни қутлаб келдим, Миртемир бобо.
Она тил эрк олса, она Ер титраб,
Сизни воқиб этса, бахтким бир ажаб.
Турибсиз тушимда қувончдан йиғлаб,
Сизни йўқлаб келдим, Миртемир бобо.
Шоир бор элини яққалам қилар,
Шоир бор унвон деб кўзини нам қилар,
Сиз йўқсиз, менга оҳ, кўп алам қилар,
Сизни йўқлаб келдим, Миртемир бобо.
Тиригида қадрин билмас одамзод,
Сизни сийламади баъзида ҳаёт,
«Бўта»лар энтикиб соғинар бот-бот,
Сизни йўқлаб келдим, Миртемир бобо.
Шукрким, ҳақ ўзин йўлини топди,
Чўлпонлар, Фитратлар элини топди,
Ўзбегим йўқотган тилини топди,
Сизни қутлаб келдим, Миртемир бобо,
Сизни йўқлаб келдим, Миртемир бобо.

ЮЛДУЗЛАР

Ушалмаган армонларим, юлдузлар,
Шаҳид кетган ёронларим, юлдузлар,
Менинг ёнар мужгонларим, юлдузлар,
Ерга сиғмас гирёнларим, юлдузлар.
Тунлар мени ёнларига чорлайди,
Юрагимда яна бири зорлайди,
Осмон гўё қабристонга ўхшайди,
Кўкда боққан руҳ, жонларим, юлдузлар.
Кўрдим, бири Темур бобомга ўхшар,
Мўмин Мирзо бўлиб, оҳ, бири қақшар,
Ана, шоҳ Бобур-ей, ўксиниб яшар,
Улуғбегим, султонларим, юлдузлар.
Бегуноҳ юлдузга айланган жонлар,
Ўзлигин унутган қадим Туронлар,
Ердан осмонга ҳам оқарму қонлар,
Кўкда йиғлар, Қўқонларим, юлдузлар.
Кўрди, ерда қўймас ҳоли жонига,
Аллоҳ олди сизни ўзин ёнига,
Ғард юқтирмай кетган пок имонига,
Ўзбекларим, армонларим, юлдузлар.

КАМАЛАК

ДАМ ОЛИШ САҲИФАСИ

«ПАХТАКОР» ҚАЧОН ЮТАДИ?

Ҳамюртларимиз уч ўйинни ўзгалар майдонида ўтказишди. Командамизнинг мавсумга қандай тайёрланганлигини билдирувчи бу учрашувлар мухлисларга нима берди? Афсуски, уларни ранжитди, холос. Уч ўйинда учта мағлубият. Тўплар нисбати 3:8. Азаматлар лоақал битта бўлса ҳам очко олишолмади. Шквирин, Пятницкий, Қосимов, Ҳасановларга умид кўзлари билан боққандик...

Командамизнинг жисмоний ва тактиқ жиҳатдан бўш тайёргарлигини бош тренеримиз ҳурматли Фёдор Сергеевич нима билан оқлар эканлар? Ҳимоя чизиғимиз бўш деб келдик. Лекин ҳужумчиларимиз ва уларни тўп билан таъминлаб турадиган ярим ҳимоячиларимизнинг ёлчитиб ўйнаганларини ҳам кўрмаяпмиз-ку? Ўтган куни Москва динамочилари билан бўлган ўйинда ҳам ҳужумчиларимиз уч тўпга бир тўп билан жавоб қилишди, холос.

Муваффақиятсизликни оқлаш учун баҳона мингта. Анчадан бери кучлилар билан ўйнамадик... Шуниси таажжубланарлики, «Пахтакор» билан олий лигада тўп суриш ҳуқуқини қўлга киритган қолган уч команда ҳам кўпдан бери кучлилар билан ўйнашмаганди-ку...

Шу турнинг қолган учрашувлари қуйидагича якунланди: «Помир» — «Динамо» (Киев) — 2:1, «Шахтёр» — «Спартак» (М) — 1:1, «Локомотив» — «Торпедо» — 0:2, «Черноморец» — «Днепр» — 0:0, «Спартак» (Вл) — «Металлург» — 2:1, «Динамо» (Минск) — «Металлист» — 0:0.

Навоий Бухорода бўлганми?

Бухоро диёрида Навоий кунлари ниҳоясига етди. Шу муносабат билан ЎзТАГ мухбири **И. Сафаров** Тошкентдан Бухорога келган адабиётшунослар ва санъат арбоблари гуруҳининг раҳбари, Ҳамза номидаги жумҳурият Давлат мукофотининг совриндори, профессор **Лазиз Қаюмов** билан қисқа суҳбатлашди.

— Тошкентга қандай таассуротлар билан қайтиб кетяпсиз?

— Агар лўнда қилиб айтадиган бўлсам, сафаримиз кутилганидан ҳам зиёда бўлди. Қайси ноҳия ёки қайси хўжаликда Навоий кечаларини ўтказмайлик, уларнинг ҳар бирида қизғин мушоиралар бўлди, оддий кишилар шоир ижодига зўр қизиқиш билан қараётганлигини ҳис қилдик.

— Сиз — адабиётшунос олим сифатида Навоий таваллудининг 550 йиллиги муносабати билан унинг ҳаёти ва ижодини ўрганган тадқиқотчилар кашф этган янгиликларга қандай қарайсиз?

— Мени «Навоий ва Бухоро» ҳақидаги маъруза жуда қизиқтириб қолди. Бухоро Давлат дорилмуаллимининг доценти Тожи Қораев С. Айний номли театрда шаҳар жамоатчилиги билан учрашувда шу мавзуда маъруза қилди. Гап шундаки, ҳозиргача бирор манбада Навоийнинг Бухорода бўлганлиги исботлаб берилмаганди. Навоий Самарқандда бўлганлиги ҳақида кўп асарлар битилган. Бироқ, бухоролик олим ўз маърузасида ишончли манбалар асосида 1464-1469 йилларда Алишер Навоий бир неча марта Бухорога келганини ва у шаҳар шоирлари ва олимлари билан суҳбатлашганини исботлаб берди.

(ЎзТАГ).

ЮЛДУЗ ЭДИ...

АРЗАНДАНИНГ ҚУЛАШИ

«Диего Марадона қочиб кетди!»... Бу хабар жонажон севимли футбол командасини унинг афсонавий капитанисиз тасаввур қилолмайдиган неаполлик «тиффози»ни (нафақат уларни) ларзага солди. Кокаин сақлаганликда, энг ёмони эса тарқатганликда айбланган машҳур футболчи, қамалиш хавфидан қутилиш учун «Аргентина халқининг ўғлони» сифатида шахсан Аргентина президенти Карлос Менемнинг ўзи топширган дипломатик паспортдан фойдаланиб, зудлик билан Италияни тарк этди. Тўғри, кўпгина италияликлар фикрича, Марадона «тутинган валенеъматлари»нинг футбол теварагидаги кўпмиллионли ўйинларида қўл келиб турган қарталарини аралаштириб юборганлиги учун шу ҳол юз берди.

Диего Марадона жаҳоннинг буюк футболчиси эди. Аммо Буэнос—Айрес харобаларидан чиққан бу йигит ҳеч қачон жиноят олами таъмини йўқотмаганди. Охир оқибат «чақирув бўйича» фоҳишалар ва кокаин билан боғлиқ чигал воқеликка тушиб қолди. Энди эса оқава ариғининг «тутинган валенеъматлари» унга хиёнат қилишди...

Шу йил январнинг еттисида тун ярмидан оққанда Неаполнинг Испан мавзесидаги эгри-бугри кўчалардан биридаги эски исқирт уйда телефон жиринглади. Бемаҳал безовталикдан уйғониб кетган дағал юзли 46 яшар аёл телефон гўшагини кўтарди.

— Менга бу телефонни Диего берди... Иккита қушча керак, — эркак кишининг овози эшитилди.

— Тушундим, — деб жавоб қилди аёл.

— Ёнингда тут, қушчалар попукдеккина бўлсин-а. Улар Мандзони виасига, «Айрон» (барнинг номи)га келишсин.

— Диего ўша ердами?

— У билан гаплашмоқчи бўлсанг, «Винченцо»га қўнғироқ қилишинг мумкин.

Кейин аниқлашларича, жаҳоннинг буюк футболчиси овози ўша тунда соат учу ўттиз саккизда ўша аёлнинг уйидаги телефон гўшагидан эшитилган.

— Кимлар боришини биласанми? — деб аёл сўраган. — Кечаги қизлар.

— Тушундим, розиман, — деб жавоб қилган Марадона. — Мен ҳозир Италоникидаман. (Итало Йовине Марадона яхши кўрадиган тунги клублардан бирининг бошқарувчиси. Ҳозир у наркотик моддаларни тарқатиш бўйича халқаро қаллобликдаги ўйнаган роли ва тирик товарлар билан олди-сотдилардаги хизматлари учун ҳибсга олинган.).

— Соат тўртларга етказаман, маъқулми?

— Маъқул. Иккитами?

— Иккита.

Суҳбатдошлар бу вақтда 1428-рақамли назоратчи 394-рақамли «назорат остига олинган телефон»га туташтириб қўйилганлигидан бехабар эдилар. Аёлни Кармела Чинквеграна деб аташарди, у Испан мавзесининг «бош қўшмачи»си эди. Эндиликда у ҳам Итало каби кокаин «иши»даги иштироки учун қамоқда сақланмоқда: бу иш қамоққа олинганлардан яна бири — Неаполь «камарро»си «капо»си (шаҳарда уюшган жиноятчилик билан машғул бўлган гангстерлар) Марио Ло Руссо бошқарган анчайин тамтароқ бизнес эди. Руссо Жанубий Америкадан кокаин келтирганликда айбланмоқда.

Гувоҳларнинг кўрсатмаларига қараганда, Марадона «донна Кармела»дан қизларинигина талаб қилмаган. «Таниқли футболчи Диего Марадона, — дейилади полиция тайёрлаган маърузада, — синьора Чинквегранадан кўп марта анчагина миқдорда наркотик ҳам сўраган».

Итало Йовине, донна Кармела унинг эри Марио Фальконе, Марио Ло Руссо ва бошқалар ўзларининг айблов фикрлари билан февралда танишдилар. Барча йиғилган гувоҳликлар натижасида судьялар Диего Армандо Марадонани қамаш учун алоҳида ордер ёзиб бердилар — у кокаин сақлаганликда ва тарқатганликда айбланади. Бу Везувий бўсағасида ястаниб ётган Неаполь шаҳри аҳли эркатойига тушган бутун бир туркум кутилмаган кулфатларнинг биринчиси эди.

Допингга текширув натижасида кокаин излари топилгандан кейин футбол ўйнаш имкониятидан маҳрум бўлган Марадона биринчи апрелга ўтар кечаси унинг уйини қўриқлаб турган посбонлар орасидан кўзлари жиққа ёшга тўлган ҳолда ёриб ўтиб, Италияни тарк этди ва жонажон Аргентинасига йўл олди. Ёрқин, ўхшаши йўқ муваффақият йўли — ифлос туҳмат ва иғвогарликданми ёки ўз истеъдоди даражасида ҳаёт кечиришга ўқувсизлигиданми — Марадона қулади. Италияликлар таъбири билан айтганда, «даллле стелле алле сталле» (юлдуздан — гўнг ичига тушди).

Неаполь Марадонасиз — бамисоли тузсиз ва «жокер»сиз бир даста қарта, қиролсиз ва унинг масхарабозисиз қирол саройи. Сирларнинг қўрғошин юки жаҳоннинг ғаройиб даражада таниқли футболчисини эътибордан қолган арзанда ҳолига тушишга, ўйинларда қатнашмасликка мажбур этди. Пасха куни — шанбада «Наполи» футбол клуби «Интер—Милан»га қарши майдонга тушиб, фахрли дурангга эришди. Бу ўйинда майдонда Марадона йўқ эди. Одатда ўйингоҳнинг «Б» минбарида тўс-тўполон кўтариб ўтирадиган клуб шинавандалари бу гал худди жанозага келган каби руҳлари тушиб ўтирдилар.

— Мен қизимнинг туғилган кунига кетаяпман, — деб баёнот берган бўлса-да, тайёра бортига чиқиб бораётган Марадонага қараб, мухлислар ўраб-чирмаб бораётган ўргимчак уяси каби адлиявий тергов ишлари билан рўпара келиш заруратигина уни бу ерга чорлаши мумкинлигини тушуниб турардилар, албатта. — Менга Италияда ўйнаган кунларим етмайди энди, — давом этди Марадона. — У кунлар менинг ҳаётимдаги энг фароғатли кунлар эди. Бироқ мен курашдан чарчадим.

Диего Марадонанинг қулаш тарихи, бу ўта қашшоқликдан бош кўтариб, ўз қобилияти неъматларидан баҳраманд бўлишга лаёқатсиз бўлган ҳаракатдаги асосий шахс — даҳо тўғрисидаги ўша чучмал риёкор ҳикояларнинг замонавий фаразларидан бири эди. Бу — ўзини дўст кўрсатган хушомадгўйлар таъсирига қаршилик қилиш учун ўзида куч-қувват тополмаган, ўз бойлигини англай олмаган ва ўз қисматининг соғлом эгаси, бўлолмаган кишининг тарихидир.

— У — ўн беш ёшидан бошлаб ҳаётда билган бирдан-бир овунчоғи футбол бўлган ғоят ғайриоддий инсондир, — дейди Марадонанинг адвокати Бинченцо Синискальки. — Шу ўйинга борлиғини тикканидан буён у улғаймади. Менинг мижозимнинг ақли ўн беш ёшли боланинг ақли билан тенг.

Аммо мазкур қулаш тарихи футбол билан юз берган тарих ҳамдир. Бу ўринда буюк Пеле билан Марадонани қиёслаш ва улар ўртасидаги ўзаро фарқни айтиш жоиз: бу икковлон барча замонлар учун энг ажойиб футболчилар эди. Дарвоқе, Марадонанинг қомат тузилиши ғўлабир (Пеледаги қайишқоқ хушбичимликдан фарқли ўлароқ) бўлишига қарамай, у кўп жиҳатдан Пелега нисбатан ҳам қобилиятлироқ эди. Англиялик футбол ишқибозлари 1986 йилдаги жаҳон чемпионатининг чорак финалида «Парвардигорнинг қўли» гўзаллиги жиҳатидан иккинчи гол ҳисобланган тўпни қандай уришга кўмаклашганини ҳали-ҳали эслашади.

Лекин неаполликлар бундан бошқа нарсаларни ҳам ёдда тутишади: ҳафта сайин улар Марадонанинг чинакамига балетга хос ўйинидан завқланиб, ҳузур қилар эдилар. Дарҳақиқат, унинг ҳимоячиларни моки тахлит алдаб ўтишлари, баъзан эса тўпни унинг оёқларига ёпишиб қолгандек туюлиши, ўз шерикларининг рақиб дарвозаси томон ёриб киришини таъминловчи ғоят аниқ тўп узатишларини, унинг эркин тўп тепишларию, чақмоқсимон олға интилишларини, тўрни тешиб юборгудек зарбаларию рақибларни лол қолдирувчи хатти-ҳаракатларини унутиб бўларканми ахир!

Пеле ҳақида ҳам шу сўзларни айтиш мумкин, аммо, Марадонани яхши биладиган бир спорт журналистининг айтишига қараганда, Марадона билан юз берган нарсалар Пеледа бўлиши мумкин эмасди. Бу — қўққисдан ўйинга кириб келган пулнинг тутириқсиз аломатлари, ўйинчиларнинг учқан юлдузларга айланиши эди. Марадона эндигина 16 ёшда эканлигидаёқ «Кока-кола» унга 600.000 доллар таклиф этди ва бу жараён ҳеч қачон тўхтамади. Италияда эса у қанча хоҳласа, шунча беражакларини айтишди — у фақат зарур рақамни тилга олса кифоя эди. Мана шулар унинг қулашига сабабчи бўлди».

(Давоми бор).

РАНГ-БАРАНГ ОЛАМ

ТУХУМХЎР ЙИГИТ

● 25 ЁШЛИ Хэсус Эстехаданинг тухумга ўчлигини қўни-қўшнилари яхши билишарди. Яқинда бу йигит Пуэрто—Аякучо шаҳри ҳокимига рекорд қўйиш ниятидалигини айтди. Хэсусга бир соатда 120 та тухумни «паққос туширишни» таклиф этишди. Якшанба куни шаҳарнинг 30 мингга яқин аҳолиси томоша кўриш мақсадида катта майдонга йиғилди. Эстехада олдидаги столда 120 дона пишган тухум кичик шишада зиғир ёғи турарди. Ҳакамларнинг рухсати билан Хэсус «ишга» тушиб кетди. Бироқ, мусобақанинг вақти тугаганида томошабинларнинг кўпи ундан «норози» бўлишди, чунки, «рекордчи» бир соатда атиги 80 та тухумнигина «тинчитганди». Бу ҳам майли, деб ёзади Испаниянинг «Паис» рўзномаси, мусобақа тугаши биланоқ, бечора Хэсус касалхонага ётқизилди.

7 ЁШЛИ ПАҲЛАВОН

● ХОҲ ИШОНИНГ, хоҳ ишонманг. Прагада нашр этиладиган «Халқ рўзномаси»нинг 1986 йил 31 март сонида қуйидаги ғаройиб хабар чоп этилганди: «Бундан бир неча кун муқаддам шаҳримизга подебралик темирчининг ўғли, 7 ёшли Матей Кубин меҳмонга келди. Кўк кўзли бу болакайнинг оғирлиги 56 килограммдир. Матей уч ёшидан жисмоний тарбия билан шуғуллана бошлаган. Ҳозирда у бир қўли билан 50 килограммли тошни бемалол кўтара олади».

ДОРИ-ДАРМОНСИЗ ДАВОЛАШ

● МИСРДА узоқ ўтмишдан бод касаллигини даволашнинг ғаройиб усули мавжуд. Улар ҳеч қандай дори-дармонларсиз оддийгина иссиқ қумда беморларни бу дарддан халос этганлар. Ҳозирги кунда бу усул янада оммавийлашиб кетди. Мисрда машҳур бўлган табиблардан бири Хамис Абдул Моточели ўзининг «қум поликлиникаси»да беморларни қуйидаги усулда даволайди: табиб ёрдамчилари қумли ерни чуқур қилиб қазийдилар, у ерга қип-яланғоч бемор ётқизилади. Касал қалин одеялга бўйнигача ўраб, атрофи қум билан тўлғазилади. Бу муолажа бир соат давом этади. Сўнгра бемор қуруқ одеялга қайтадан ўралиб, палаткага жойлаштирилади. Дори-дармонсиз даволашнинг усули бор-йўғи шудир.

РАНГ-БАРАНГ ОЛАМ

Бош муҳаррир Жаббор РАЗЗОҚОВ.

ТАҲРИР ҲАЙЪАТИ: Муқаддас АБДУСАМАТОВА, Аҳрор АҲМЕДОВ (бош муҳаррир ўринбосари), Зиёвиддин ОРТИҚХЎЖАЕВ, Карим РАҲИМОВ, Зайниддин РИХСИЕВ (масъул котиб), Қурбон ЭШМАТОВ.

Таъсис этувчи: Ўзбекистон ЛКЁИ Марказий Қўмитаси
(УЧРЕДИТЕЛЬ ЦК ЛКСМ УЗБЕКИСТАНА)

Рўзнома 1925 йил 8 февралдан чиқа бошлаган.

БЎЛИМЛАР: ёшлар сиёсати — 32-57-93; ижодкор ёшлар — 32-55-96; табиат ва экология — 32-57-52; иқтисодиёт ва тижорат — 32-58-47; ахлоқ ва ахборот — 32-57-52; спорт ва ватанпарварлик — 32-55-81; халқ таълими — 32-58-48; хатлар ва оммавий ишлар — 32-56-57; қабулхона — 32-56-58.

Манзилгоҳимиз: 700083. Тошкент, Ленинград кўчаси, 32-уй.
Индекс: 64607.
380.000 нусхада чоп этилади.

Қўлёзмалар ҳамда суратлар муаллифларга қайтарилмайди ва тақриз этилмайди.

Рўзномамиз ҳафтанинг сешанба, чоршанба, жума, шанба кунлари чиқади.

Яна рўзномада кўришгунча!

Ўзбекистон Компартияси Марказий Қўмитаси нашриётининг Меҳнат Қизил Байроқ орденли босмахонаси.

Буюртма 5388. 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12